

Međunarodna trgovinska razmjena Republike Hrvatske s državama članicama Europske unije

Furdi, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:250178>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

**Diplomski rad br.
370/PE/2021**

**Međunarodna trgovinska razmjena Republike Hrvatske sa
državama EU**

Ivana Furdi

Varaždin, ožujak 2021.

**Sveučilište
Sjever**

**Diplomski rad br.
370/PE/2021**

**Međunarodna trgovinska razmjena Republike Hrvatske sa
državama EU**

Student

Ivana Furdi

Mentor

Izv. prof dr. sc. Petar Kurečić

Varaždin, ožujak 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	i
SUMMARY	ii
1. UVOD	1
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	2
1.2. Znanstvene i istraživačke metode	2
1.3. Struktura rada.....	2
2. DEFINICIJA MEĐUNARODNE TRGOVINSKE POLITIKE.....	3
2.1. Važnost i motivi međunarodne trgovine	6
2.2. Značajke i faktori međunarodne trgovine	8
2.3. Teorijski razvoj međunarodne trgovinske politike	11
2.4. Vanjskotrgovinski instrumenti djelovanja.....	16
3. TRGOVINSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE.....	19
3.1. Europska unija	19
3.2. Trgovinska politika	23
3.2.1. Područja trgovinske politike.....	25
3.2.2. Izazovi i prilike trgovinske politike EU	25
3.2.3. Strateški plan trgovinske politike EU (2020-2024).....	27
4. TRGOVINSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE	30
4.1. Instrumenti međunarodne trgovinske politike RH	33
4.2. Trgovinski odnosi RH sa zemljama regije	36
5. TRGOVINSKA RAZMJENA RH SA DRŽAVAMA EU.....	38
5.1. Trgovinska razmjena RH prije pristupanja EU.....	38
5.2. Trgovinska razmjena RH nakon pristupanja EU	41
5.3. Analiza trgovinske razmjene RH sa zemljama EU	43
5.3.1. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri RH iz EU.....	46
5.3.2. Trgovinska razmjena RH prema djelatnostima	49
6. ZAKLJUČAK	53
POPIS LITERATURE	54
POPIS SLIKA	57
POPIS TABLICA.....	58
POPIS GRAFIKONA.....	59

SAŽETAK

Međunarodna trgovinska razmjena izrazito je važna u današnjoj globalnoj ekonomiji, a može se definirati kao razmjena proizvoda i usluga između dvije ili više zemalja svijeta. Općenito govoreći, međunarodna trgovina omogućava zemljama usredotočenost na industrijske grane i proizvodnju u kojima mogu biti najproduktivnije i najučinkovitije. Time međunarodna trgovina, vrlo često, podiže životni standard kako proizvođača, tako i potrošača. Europska unija članica je Svjetske trgovinske organizacije te svojom trgovinskom politikom promiče slobodnu trgovinu u svijetu što predstavlja kamen temeljac trgovinske politike EU. Trenutno je EU jedan od najvećih aktera međunarodne trgovinske razmjene te čini oko 17% ukupne vanjskotrgovinske globalne razmjene. Nakon pristupanja EU u srpnju 2013. godine, Hrvatska je počela primjenjivati Zajedničku trgovinsku politiku EU međunarodne trgovinske razmjene što je utjecalo na povećani izvoz i uvoz proizvoda i usluga u zemlje članice EU te povećani gospodarski rast Hrvatske nakon pristupanja Uniji.

Ključne riječi: EU, Hrvatska, međunarodna trgovina, razmjena, Zajednička trgovinska politika.

SUMMARY

International trade is extremely important in today's global economy, and can be defined as the exchange of products and services between two or more countries of the world. Generally speaking, international trade allows countries to focus on industries and production in which they can be most productive and efficient. Thus, international trade, very often, raises the standard of living of both producers and consumers. The European Union is a member of the World Trade Organization and its trade policy promotes free trade in the world, which is a cornerstone of EU trade policy. Currently, the EU is one of the largest actors in international trade and accounts for about 17% of total foreign trade. After joining the EU in July 2013, Croatia began to implement the EU's Common Trade Policy on international trade, which led to increased exports and imports of products and services to EU member states and increased economic growth in Croatia after accession to the Union.

Keywords: Common Trade Policy, Croatia, EU, exchange, international trade.

1. UVOD

Međunarodna trgovinska razmjena odnosi se na ekonomske transakcije koje se sklapaju između različitih zemalja. Najčešće se trguje proizvodima široke potrošnje poput odjeće i televizora, kapitalnim dobrima poput strojeva te sirovinama i hranom. Ostale transakcije uključuju putničke usluge i plaćanja stranih patenata. Međunarodna trgovina utječe na proširenje tržišta svjetskih zemalja te im omogućuje dostupnost proizvoda i usluga koje nisu dostupne u njihovoj zemlji. Zbog navedenog pojavljuje se konkurentnost tržišta svjetskih zemalja, što utječe na konkurentnost cijena te pristup jeftinijim proizvodima na domaćem tržištu. Međunarodne trgovinske transakcije olakšane su međunarodnim financijskim plaćanjima, u kojima privatni bankarski sustav i središnje banke trgovačkih država igraju važnu ulogu.

Izvoz podrazumijeva određeni proizvod ili uslugu koja se prodaje na međunarodnom tržištu. S druge strane, uvoz se odnosi na proizvode i usluge koji se kupuju na međunarodnom tržištu. I uvoz i izvoz proizvoda i usluga bilježe se u platnoj bilanci države. Međunarodna trgovina omogućava efikasnije korištenje prirodnih resursa, ali i tehnologija i kapitala zemalja. Svaka zemlja obogaćena je različitim proizvodima i resursima, što omogućava nekim zemljama da učinkovitije i jednako dobro proizvode određene proizvode. Drugim riječima, da proizvode brže uz manje financijske troškove. S druge strane, ukoliko zemlja ne može učinkovito proizvesti određeni proizvod, ima mogućnost nabaviti ga međunarodnom trgovinskom razmjenom s drugom zemljom koja to može.

Međunarodna trgovinska razmjena ima brojne prednosti i nedostatke. Prednosti međunarodne trgovinske razmjene ogledaju se u nastanku novih radnih mjesta i jačanju ekonomskog razvoja zemalja, a lokalnim tvrtkama omogućava više iskustva u proizvodnji za strana tržišta. Isto tako, međunarodnom trgovinskom razmjenom, poduzeća postaju produktivnija i konkurentnija od onih koji svoje proizvode plasiraju isključivo na domaće tržište. S druge strane, međunarodna trgovina ima i određene nedostatke. Međunarodna trgovina smanjuje broj radnih mjesta u domaćim industrijskim pogonima koja se sve teže mogu natjecati na konkurentnoj svjetskoj razini. Velika i profitabilna poduzeća sele svoje urede i tehnološku proizvodnju u zemlje sa nižim troškovima života i proizvodnje. Nadalje, zemlje sa tradicionalnim gospodarstvima mogle bi izgubiti svoju lokalnu poljoprivrednu bazu jer razvijene ekonomije subvencioniraju svoj agrobiznis. To čine i Sjedinjene Američke Države i Europska unija, što potkopava cijene lokalnih poljoprivrednika u drugim zemljama.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Međunarodna trgovinska razmjena izrazito je važna za gospodarski razvoj svih zemalja, pa tako i Republike Hrvatske. Pristupanjem Europskoj uniji. U srpnju 2013. godine, Hrvatska je počela primjenjivati Zajedničku trgovinsku politiku (ZTP) EU koja definira zajedničke trgovinske odnose sa zemljama članicama RU, ali i ostalim svjetskim zemljama. U ovom diplomskom radu prikazana je međunarodna trgovinska razmjena Hrvatske sa zemljama EU prije i nakon pristupanja Uniji, instrumenti međunarodne trgovinske politike RH te najvažniji vanjskotrgovinski partneri iz EU. Predmet istraživanja jest analiza vanjskotrgovinske politike i razmjene RH nakon pristupanja EU te koje su se promjene dogodile nakon što je Hrvatska postala punopravna članica EU.

1.2. Znanstvene i istraživačke metode

Prilikom izrade diplomskog rada, korištene su različite vrste znanstvene i stručne literature koja se odnosi na stručne publikacije poput znanstvenih časopisa, knjiga, elektroničkih izbora informacija i dr. Tijekom izrade diplomskog rada koristile su razne znanstvene i istraživačke metode: metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, komparativna metoda te statistička metoda pomoću koje su analizirani i prikazani statistički podaci uz pomoć tabelarnih i grafičkih prikaza.

1.3. Struktura rada

Rad je podijeljen u nekoliko poglavlja. Nakon uvoda slijedi poglavlje u kojem je definirana međunarodna trgovinska politika njezine važnosti i značajke te teorijski razvoj i instrumenti. Treće poglavlje posvećeno je trgovinskoj politici Europske unije. U četvrtom poglavlju definirana je trgovinska politika Hrvatske, njezini instrumenti i trgovinski odnosi Hrvatske sa zemljama regije. Nadalje, u petom poglavlju objašnjena je trgovinska razmjena Hrvatske sa zemljama članicama EU, prije i nakon pristupanja Uniji. Također, u ovom poglavlju provedena je analiza trgovinske razmjene Hrvatske sa zemljama EU u razdoblju od 2014. do 2019. godine. Na kraju rada slijedi zaključak.

2. DEFINICIJA MEĐUNARODNE TRGOVINSKE POLITIKE

Trgovinska politika donosi informacije o pravilima i propisima kao i standarde koji definiraju odnose među zemljama. Te su politike specifične za svaku zemlju i formuliraju ih javni službenici. Cilj im je potaknuti međunarodnu trgovinu zemalja. Trgovinske politike određuju veličinu tržišta za izlaz tvrtki te iz tog razloga snažno utječu na strana i domaća ulaganja. S vremenom utjecaj trgovinske politike na investicijsku klimu raste. Promjene u tehnologiji, liberalizacija politika zemlje domaćina prema trgovini i ulaganjima kao i rastuća organizacija globalnih proizvodnih lanaca unutar multinacionalnih poduzeća (MNE) poslužili su da trgovinske politike u matičnim zemljama i zemljama domaćinima postanu ključni element u poticanju stranih i domaćih ulaganja, maksimaliziranju doprinosa te razvoju investicija. Trgovinska politika zemlje uključuje poreze na uvoz i izvoz, inspekcijske propise te carine i kvote. Sastavni dijelovi trgovinske politike jesu:¹

- tarife – svaka zemlja ima pravo nametnuti porez na uvezenu i izvezenu robu. Neke države obračunavaju visoke carine na uvezenu robu kako bi zaštitile svoju lokalnu industriju. Visoki porezi na uvoz napuhavaju cijene uvezene robe na lokalnim tržištima, osiguravajući da su lokalni proizvodi sve traženiji,
- trgovinske zapreke – odnose se na ograničenja koja država nameće za trgovanje određenim proizvodom ili s određenom državom. Neki od najčešćih oblika trgovinskih zapreka su carine, carine, subvencije, embargo i kvote te
- sigurnost - ova odrednica osigurava da se u zemlju uvoze samo visokokvalitetni proizvodi. Javni službenici mogu odrediti inspekcijske propise kako bi osigurali da uvozni proizvod odgovara postavljenim standardima sigurnosti i kvalitete.

Trgovinske politike mogu poprimiti različite dimenzije i opseg, ovisno o broju strana uključenih u politiku. Sukladno navedenome, postoje tri vrste trgovinskih politika:²

1. Nacionalna trgovinska politika: svaka država formulira nacionalnu trgovinsku politiku kako bi zaštitila najbolje interese svoje trgovine i građana. Ta je politika uvijek u skladu s nacionalnom vanjskom politikom.
2. Bilateralna trgovinska politika: bilateralna trgovinska politika formirana je između dviju nacija kako bi međusobno regulirale trgovinske i poslovne odnose. Nacionalne

¹ Prema: Trade Policy. <https://www.economywatch.com/international-trade/trade-policy.html> (pristupljeno 31.1.2021.)

² Isto.

trgovinske politike obje nacije i njihovi pregovori u okviru trgovinskog sporazuma uzimaju se u obzir prilikom formuliranja bilateralne trgovinske politike.

3. Međunarodna trgovinska politika: međunarodne ekonomske organizacije, poput Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), definiraju međunarodnu trgovinsku politiku u svojoj povelji. Politike podržavaju najbolje interese i razvijenih i zemalja u razvoju. Najbolji primjer je Razvojna agenda iz Dohe koju je formulirala WTO.

Današnju gospodarsku situaciju karakterizira sve veća trgovinska razmjena između različitih zemalja svijeta što utječe na ekonomski razvoj.³Iz toga proizlazi i definicija međunarodne trgovinske razmjene koja se odnosi na ukupnost razmjene proizvoda i usluga između svjetskih zemalja. Odnosno, ukupnost trgovinske razmjene na svjetskom tržištu.⁴Međunarodna trgovina i prateće financijske transakcije uglavnom se provode u svrhu davanja nacije robe koja joj nedostaje u zamjenu za onu koju proizvodi u izobilju. Takve transakcije, funkcionirajući s drugim ekonomskim politikama, imaju tendenciju poboljšanja životnog standarda nacije. Usporedno sa razvojem radne snage, povećava se i međunarodna trgovinska razmjena. Upravo je razvoj kapitalizma te prelazak sa manufakturne na strojnu proizvodnju utjecao na razvoj međunarodne trgovine. Međunarodnom razmjenom sve zemlje svijeta ujedinjuju se u jedinstveni globalni gospodarski sustav zbog čega međunarodna trgovina postaje nositelj ekonomskog razvoja te zajednički interes svih zemalja. Na međunarodnu trgovinsku razmjenu utječu unutarnja politička zbivanja pojedinih zemalja, ali i mogućnost proizvodnje roba i usluga zemalja koje su okrenute prema vanjskom tržištu. Kako bi međunarodna trgovina utjecala na gospodarski rast i razvoj zemlje, ona mora biti u mogućnosti maksimizirati gospodarski rast.⁵

Međunarodna trgovina i vanjskotrgovinsko poslovanje obuhvaća tri skupine aktivnosti koje su objašnjene u nastavku rada:⁶

1. Provođenje redoviti aktivnosti koje uključuju evidentiranje vanjskotrgovinski bilješki kod nadležnih institucija, vođenje evidencija, definiranje ugovornih elemenata, osiguranje i otprema proizvoda i usluga, provođenje formalnosti carine i dr.,

³ Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 9.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

⁶ Prema: Andrijanić, Ivo. 2001. *Vanjska trgovina: kako poslovati s inozemstvom*. Mikrorad. Zagreb. 8.

2. Usklađivanje međunarodnog poslovanja sa konstantnim promjenama koje se događaju u vanjskotrgovinskom i deviznom sustavu zemalja. Na rezultate međunarodne trgovine utječu i promjene u kreditnom i carinskom sustavu te u ostalim sustavima domaćeg ili stranog poduzetništva te
3. Financiranje uvoza/izvoza bez čega veći uvozni i izvozni poslovi nisu mogući. Kreditiranje uvoza i izvoza moguće je ostvariti na domaćem ili međunarodnom tržištu kapitala, što uključuje i međunarodne financijske ustanove za razvitak.

Međunarodna trgovina u svim zemljama uređena je trima čimbenicima:⁷

1. Državna tijela zemalja, a posebnu ulogu u međunarodnoj trgovini ima ministarstvo nadležno za vanjsku trgovinu koje u suradnji sa ostalim ministarstvima predlaže mjere međunarodne politike, nacрте i prijedloge zakona i odluka, a posebnu ulogu pri tome imaju državne banke i carina,
2. Ustanove, udruge ili zajednice čija je uloga rad i aktivnosti na unaprjeđenju međunarodne trgovinske politike, analiziranje međunarodne trgovine te predlaganje mjera za poboljšanje položaja zemlje na globalnom tržištu te
3. Posljednji čimbenik čine trgovačka društva i poduzetnici koji se bave uvozom i izvozom proizvoda i usluga i čine najmasovniju skupinu koji uvoz i izvoz robe mogu obavljati u vlastitoj režiji ili posredništvom vanjskotrgovinskih posrednika. Ukoliko se trgovačka društva bave uvozom i izvozom u vlastitoj režiji onda sama organizacija međunarodnog poslovanja ovisi o veličini poduzeća, vrsti proizvodnje, asortimanu i sl.

Kao što je već rečeno, međunarodna trgovina i vanjskotrgovinsko poslovanje ima veliku ulogu i značenje u gospodarstvu i ekonomskom razvoju zemlje, a najviše utječe na:⁸

- opskrba zemlje proizvodima i uslugama koje zemlja uvoznik nije u mogućnosti proizvoditi ili ih ne proizvodi u dovoljnim količinama,
- globalnu podjelu rada i na smanjenje troškova proizvodnje,
- smanjenje monopola kao i na prenapete promjene u cijeni proizvoda ili usluge te
- olakšanje izvoza kapitala.

Međunarodnom trgovinskom razmjenom proizvoda i usluga, uspostavlja se odnos dviju zemalja što utječe na svjetsko gospodarstvo. Nadalje, zemlje se uključuju u međunarodnu trgovinsku razmjenu zbog više razloga. Jedan od razloga međunarodne

⁷Prema: Andrijanić, Ivo. 2001. *Vanjska trgovina: kako poslovati s inozemstvom*. Mikrorad. Zagreb. 8-9.

⁸ Isto. 9.

trgovinske razmjene je višak proizvedene robe i usluga koja se potom nudi na drugim tržištima, čime se ostvarju devizna sredstva koja omogućavaju uvoz robe i usluga koje nedostaju u određenoj zemlji. Isto tako, uvozom proizvoda može se zadovoljiti potražnja za različitim reproduksijskim materijalima (sirovine ili poluproizvodi), strojevima, aparatima, uređajima i sl. Međunarodna trgovina ubrzava razvoj načina proizvodnje i proizvodnosti rada na visokotehnološkim razinama razvijenih zemalja čime se jača konkurentska prednost lokalnih proizvođača na globalnom tržištu.

2.1. Važnost i motivi međunarodne trgovine

Međunarodna trgovina od izrazite je gospodarske važnosti za sve zemlje, a posebice zemlje izvoznice proizvoda i usluga. Svaka zemlja na svijetu je u određenoj mjeri ovisna o razmjeni dobara, što posebno vrijedi za zemlje u razvoju kao što je i Hrvatska. S druge strane, za razvijene zemlje koje raspolažu sa viškovima energije, dobara i usluga, međunarodna trgovina prilika je da se riješe viškova po najboljim mogućim uvjetima i cijenama na inozemnom tržištu. Za razliku od izvoza, glavna funkcija uvoza odnosi se na zadovoljavanje potreba lokalnog stanovništva za proizvodima koji nedostaju u zemlji u kojoj se nalaze.

Nadalje, postoji i drugi niz razloga zašto je važna međunarodna trgovina zemalja te uvoz i izvoz proizvoda. Prodajom proizvoda na stranom tržištu omogućava se povećanje proizvodnog asortimana, razvoj izvozno usmjerene industrije, stvaraju se i razvijaju nova stručna zanimanja te se otvaraju nova radna mjesta i sl.⁹ Isto tako, tvrtke koje učinkovito izvoze svoje proizvode, kreiraju kvalitetne uvjete i za uvoz što, u konačnici, utječe na cjelokupan gospodarski razvoj zemlje. Tržišno natjecanje sa konkurentskim zemljama utječe na povećanu proizvodnu aktivnost lokalnih proizvođača ne konstantno usavršavanje proizvodne tehnologije što dovodi do stvaranja kvalitetnijih proizvoda. Novi tehnološki procesi smanjuju troškove proizvodnje i omogućuju niže cijene proizvoda na tržištu.

Glavni i osnovni motiv izvoza proizvoda i usluga poduzeća je ostvarivanje odgovarajućeg prihoda i dobit poslovanja kako bi se mogao ostvariti veći opseg poslovanja, povećati plaće radnika, ali i uvjeti rada i razvoj poduzeća općenito. Unatoč svemu navedenome,

⁹Prema: Andrijanić, Ivo. 2001. *Vanjska trgovina: kako poslovati s inozemstvom*. Mikrorad. Zagreb. 17.

u svakoj zemlji postoji naglašeni motivi ulaska na međunarodna tržišta, a to su:¹⁰

- motiv zemlje koja svoj razvitak bazira na međunarodnoj trgovinskoj razmjeni,
- u slučaju kada tvrtka treba izvoziti kako bo ostvarila pravo uvoza potrebnih resursa i materijala za proizvodnju,
- ukoliko poduzeće ima viškova proizvoda i usluga ili prodajom na stranom tržištu želi ostvariti još veće prihode od poslovanja,
- ukoliko poduzeće, isključivo prodajmo na domaćem tržištu, me ostvaruje očekivani prihod od poslovanja te
- ukoliko vanjskotrgovinskom razmjenom nastoji ostvariti trajno veći prihod, iako se takav cilj teško može dugoročno održati zbog prevrtanja unutarnje i vanjske ekonomske politike i oscilacija na međunarodnom tržištu.

Kao što je već navedeno, poduzeće će uvozom podmirivati potrebe lokalnog stanovništva za proizvodima ili uslugama kojih nema na domaćem tržištu ili ih ima u ograničenim količinama. Sa ekonomskog stajališta, poduzeće će uvesti određeni proizvod ili uslugu samo u slučaju ako njime ostvaruje odgovarajuću financijsku dobit. Ukoliko poduzetnik uvozom želi ostvariti određenu dobit, on mora vrlo dobro poznavati međunarodna tržišta, kretanje cijena roba i usluga kao i financijske uvjete nabave dobara.¹¹

S druge strane, motivi i ciljevi poduzeća za izvoz proizvoda i usluga na međunarodno tržište slični su motivima uvoza, pri čemu valja voditi računa da je uvijek teže nešto prodati na stranom tržištu nego uvesti sa inozemnog tržišta. Glavni motiv izvoza dobara na međunarodna tržišta je financijska dobit koja ovisi o nizu čimbenika. Prije svega, ovisi o proizvodnosti i konkurentnosti domaćeg proizvođača u odnosu na stranog ili domaćeg proizvođača koji proizvodi iste ili slične proizvode. Vanjskotrgovinski poslovi mogu se odvijati na tri načina:¹²

1. u svoje ime i za svoj račun – korist obavljenog posla pripada onome tko sklapa poslovni ugovor, ali i istovremeno preuzima sve eventualne rizike. Proizvođač u ovom slučaju sam obavlja poslove uvoza i izvoza bez posrednika,
2. u svoje ime, ali za račun i po nalogu drugoga –u ovom slučaju poduzeće djeluje kao vanjskotrgovinski posrednik koji za obavljeni posao dobiva ugovorenu proviziju, a sva korist od obavljenog posla pripada nalogodavcu kao i eventualni rizik poslovanja te

¹⁰ Prema: Andrijanić, Ivo. 2001. *Vanjska trgovina: kako poslovati s inozemstvom*. Mikrorad. Zagreb. 18.

¹¹ Isto.

¹² Isto. 20.

3. u tuđe ime i za tuđi račun –u ovom slučaju poduzeće koje obavlja poslove međunarodne trgovine posluje kao agent, odnosno zastupnik nalogodavca. Zarada posrednika u ovom slučaju ovisit će o vrijednosti ugovorenih i obavljenih poslova, a sva dobit i rizik poslovanja pripada nalogodavcu.

2.2. Značajke i faktori međunarodne trgovine

Međunarodna trgovina, kao posebna sfera međunarodne ekonomije, ima svoja specifična obilježja koja je razlikuju od trgovinske razmjene unutar zemalja: državna regulacija međunarodne trgovine, neovisna nacionalna ekonomska politika, socijalna i kulturna razlika zemalja, financijski i komercijalni rizici i sl.

Mnogobrojni su razlozi zbog kojih se odvija međunarodna trgovina, a neki od njih su:¹³

1. ljudske potrebe i resursi zemalja ne podudaraju se u potpunosti zbog čega, u velikim razmjerima, postoji tendencija međuovisnosti,
2. čimbenici se razlikuju od zemlje do zemlje,
3. također, razlikuje se i tehnološki napredak zemalja. Stoga su neke zemlje orijentirane i bolje samo za jednu vrstu proizvodnje, a druge su superiornije u drugoj vrsti proizvodnje,
4. razlikuju se radne i poduzetničke vještine u različitim zemljama te
5. nefleksibilnost proizvodnih faktora između različitih zemalja.

U Tablici 1 prikazane su značajke međunarodne trgovine.

Tablica 1 Značajke međunarodne trgovine

Nefleksibilnost čimbenika	Stupanj nepomičnosti čimbenika poput rada i kapitala uglavnom je veći među zemljama nego u zemlji. Imigracijski zakoni, državljanstvo, kvalifikacije itd. često ograničavaju međunarodnu mobilnost radne snage. Različite vlade zabranjuju ili strogo ograničavaju međunarodne tokove kapitala
----------------------------------	--

¹³ Prema: Chand, Smriti. *International Trade: Features, Advantages and Disadvantages of International Trade*. <https://www.yourarticlelibrary.com/international-trade/international-trade-features-advantages-and-disadvantages-of-international-trade/26009> (pristupljeno 1.2.2021.)

Heterogena tržišta	U međunarodnoj ekonomiji na svjetskim tržištima nedostaje homogenost zbog razlika u klimi, jeziku, sklonostima, navikama, običajima, težinama i mjerama i sl.
Različite nacionalne skupine	Međunarodna trgovina odvija se između različitih skupina. Socio-ekonomsko okruženje uvelike se razlikuje među različitim nacijama
Različite političke jedinice	Međunarodna trgovina pojava je koja se javlja među različitim političkim jedinicama
Različite nacionalne politike i vladine intervencije	Ekonomске i političke politike razlikuju se od zemlje do zemlje. Također se uvelike razlikuju među zemljama, iako su u zemlji manje-više jednolike. Tarifna politika, sustav uvoznih kvota, subvencije i druge kontrole koje su usvojile vlade ometaju tijek normalne trgovine između zemalja
Različite valute	Jedna od važnijih značajka međunarodne trgovine jest ta da uključuje upotrebu različitih vrsta valuta. Dakle, svaka zemlja ima svoju vlastitu politiku prema tečajevima i devizama

Izvor: izrada autora prema: Chand, Smriti. *International Trade: Features, Advantages and Disadvantages of International Trade*. <https://www.yourarticlelibrary.com/international-trade/international-trade-features-advantages-and-disadvantages-of-international-trade/26009> (pristupljeno 1.2.2021.)

Rast svjetskog gospodarstva danas izrazito utječe na porast međunarodne trgovine. Najvažniji faktori koji danas utječu na rast međunarodne trgovine jesu poticajni faktori, koji će se detaljnije objasniti u nastavku rada.¹⁴ Mogu se navesti tri glavna razloga zašto gospodarski razvitak utječe na širenje i rast međunarodne trgovine:

1. konstantan gospodarski razvitak i rast otvara velike tržišne mogućnosti koje poduzećima omogućuje širenje na svjetskoj razini. Također, sve sporiji rast domaćeg i lokalnog tržišta signal je da se prilike trebaju potražiti na globalnim tržištima drugih svjetskih zemalja,
2. zbog navedenog rasta gospodarstva na svjetskoj razini smanjen je otpor ulaska stranih poduzeća na domaće tržište. Naime, strano poduzeće može uspješno poslovati na domaćem tržištu bez da otima posao lokalnim poduzećima jer lokalna poduzeća mogu zatražiti pomoć od vlada ukoliko ne dolazi do gospodarskog rasta te

¹⁴Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 11.

3. poticaj međunarodne trgovine pokrenula je i privatizacija te otvaranje nekada zatvorenih tržišta. Otvaranjem tržišta omogućen je gospodarski rast brojnih međunarodnih poduzeća.

Nadalje, brojni multilateralni trgovinski sporazumi, kao i ekonomske integracije i organizacije (EU, CEFTA, WTO, NAFTA i sl.) ubrzali su procese međunarodne trgovine. Ekonomska i politička stabilnost u svijetu od sredine 20. stoljeća utjecala je na kreiranje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Svjetske banke koje je postavilo temelje na međunarodni ekonomski sustav. Današnji globalni ekonomski poredak i povezivanje zemalja u ekonomske integracije omogućilo je pravnu sigurnost što također utječe na razvoj međunarodne trgovine bez nekih velikih neizvjesnosti. Lakše je provoditi zaštitu patenata i intelektualnog vlasništva, a politika kontrole tečajeva fleksibilnija je. Sama međunarodna aktivnost poduzeća utječe na njegovu tržišnu prednost nad ostalim poduzećima. Najvažnije prednosti su prijenos iskustva, ekonomija razmjera, globalnim pristup resursima te korištenje globalnog koncepta međunarodnog marketinga.¹⁵ Globalni koncept međunarodnog poslovanja i marketinga ogleda se kao najveća konkurentna prednost međunarodnog poduzeća. Globalni koncept temelji se na informacijskom sustavu koji svjetsko okruženje trgovine kako bi se mogli pravovremeno otkriti prilike, prijetnje ili trendovi. Globalna konkurentnost, ubrzano lansiranje proizvoda na tržište, ali jak tehnološki razvoj zahtjeva od poduzeća sve veća financijska ulaganja što se posebice osjeti u područjima informatike i elektronike te farmacije. U navedenim područjima, ulaganje u razvoj i istraživanje ključ je uspjeha na međunarodnom tržištu. Vremenske i troškovne barijere koje se odnose na udaljenost značajno su pale u posljednjem stoljeću. Budući da je komunikacija između zaposlenika i potrošača (kako trenutnih tako i potencijalnih) važna za razvoj međunarodne trgovine, razvijenost zračnog prometa i smanjenje troškova telekomunikacijskih alata (elektronička pošta, telefaks, mobilni telefoni) od izrazite su važnosti. Tehnologija danas omogućuje promjenu poslovanja gotovo svih poduzeća. Svako novo tehnološko rješenje dostupno je u vrlo kratkom roku diljem svijeta, a vrlo brzo postaje i univerzalno. Današnje, 21. stoljeće karakterizira izjednačavanje ukusa potrošača, čak i na lokalnim tržištima, što utječe na veliku šansu i napredak globalnog marketinga.¹⁶

Unatoč brojnim poticajnim faktorima koji i dalje dominiraju, postoje i oni koji ograničavaju međunarodnu trgovinu. Dvije su skupine ograničavajućih faktora. Jedna se

¹⁵Prema: Keegan, W.J., Green, M.C. 2011. *Global marketing*. Pearson. Boston. 15-20.

¹⁶ Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 14.

odnosi na vanjske faktore (faktori izvan kruga djelatnosti poduzeća), a druga se odnosi na unutarnje ograničavajuće faktore koji djeluju unutar samog poduzeća.¹⁷ Od vanjskih faktora najznačajnija je nacionalna kontrola, a od unutarnjih kratkovidnost managementa i organizacijska kultura poduzeća. Svaka zemlja štiti svoja poduzeća i njihove interese u kontroliranoj mjeri, zadržavajući time kontrolu nad pristupom nacionalnom tržištu. Carinske prepreke u većini zemalja danas su uklonjene ili snižene zahvaljujući Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, ali i drugim međunarodnim trgovinskim organizacijama. S druge strane, carinske prepreke danas još uvijek otežavaju pristup na mnoga svjetska tržišta. Što se tiče managementa i organizacijske kulture poduzeća, ono još uvijek u velikoj mjeri ignorira prilike koje omogućuju poduzeću plasiranje na međunarodna tržišta. Vrlo često upravljačka struktura poduzeća provodi zacrtane planove, a ne osluškuje ponašanje tržišta, što na koncu ograničava vizije i lokalne inicijative poduzetnika. U svakom uspješnom poduzeću danas, management implementira svjetsku viziju poslovanja na temelju lokalnih tržišnih inicijativa.

2.3. Teorijski razvoj međunarodne trgovinske politike

Politika međunarodne trgovine određuje veličinu tržišta za izlazak poduzeća te iz tog razloga snažno utječe na strana, ali i domaća ulaganja. S vremenom, utjecaj međunarodne trgovinske politike na investicijsku klimu sve više raste. Promjene u tehnologiji, liberalizacija politika zemalja domaćina prema trgovini i ulaganjima, kao i rastuća organizacija globalnih proizvodnih lanaca unutar multinacionalnih poduzeća utjecali su na to da međunarodne trgovinske politike u zemljama domaćinima postanu presudne za poticanje stranih i domaćih ulaganja te da se maksimaliziraju doprinosi i razvoj investicija.

Postoje brojne teorije međunarodne trgovinske politike koje pokušavaju objasniti razloge trgovanja među zemljama, vrste i proizvode kojima se trguje te pod kojim uvjetima.¹⁸ Evolucijskim razvojem u teorijama međunarodne trgovinske politike, dolazilo je do promjena u vanjskotrgovinskim shvaćanjima što je mijenjalo i oblikovalo međunarodne trgovinske politike pojedinih zemalja.¹⁹ Teorijski razvoj međunarodne trgovinske politike nije se odvijao kao jasni prijelaz između jedne teorije u drugu, već kao složeni proces međuovisnog

¹⁷ Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 14-15.

¹⁸ Isto. 15.

¹⁹ Prema: Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb. 77.

djelovanja već postojećih vanjskotrgovinskih shvaćanja. S vremenom su ekonomisti razvili teorije kako bi objasnili mehanizme globalne trgovine. Glavne povijesne teorije nazivaju se klasičnim i iz perspektive su države ili zemlje koja se temelji na njoj. Sredinom dvadesetog stoljeća, teorije su se počele mijenjati kako bi se trgovina objasnila iz perspektive poduzeća, a ne pojedine zemlje. Te se teorije nazivaju suvremenim i temelje se na poduzećima. Obje se kategorije, klasična i suvremena, sastoje od nekoliko međunarodnih teorija. U Tablici 2 prikazana je podjela klasičnih i suvremenih teorija međunarodne trgovinske politike.

Tablica 2 Teorije međunarodne trgovinske politike

Klasične teorije	Suvremene teorije
Merkantilizam	Teorija ekonomija opsega proizvodnje
Teorija apsolutnih prednosti A. Smitha	Linderova teorija međunarodne trgovine
Ricardova teorija komparativnih prednosti	Teorija životnog vijeka proizvoda
Heckscher-Ohlinova teorija	Porterova teorija konkurentske prednosti

Izvor: izrada autora prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 16-31.

U nastavku rada ukratko će se prikazati svaka pojedina teorija međunarodne trgovinske politike.

Merkantilizam

Merkantilizam, razvijen u šesnaestom stoljeću, bio je jedan od najranijih napora u razvoju ekonomske teorije. Sam pojam merkantilizam ima korijen u latinskoj riječi *mercator*, što znači trgovac.²⁰ Prema ovoj klasičnoj teoriji međunarodne trgovinske politike, bogatstvo određene zemlje mjeri se količinom njezinog zlata i srebra. Drugim riječima, merkantilisti su smatrali kako zemlja treba povećavati svoje bogatstvo promicanjem izvoza i obeshrabrivanjem uvoza. Cilj svake zemlje bio je imati trgovinski višak ili situaciju u kojoj je vrijednost izvoza veća od vrijednosti uvoza i izbjeći trgovinski deficit ili situaciju u kojoj je vrijednost uvoza veća od vrijednosti izvoza. Najvažniji instrument merkantilističkih međunarodnih trgovinskih politika bili su državni monopoli na trgovinu s kolonijama, ali i vrlo visoke uvozne carine. Unatoč tome što je merkantilizam jedna od najstarijih teorija međunarodne trgovinske politike, on ostaje dio modernog razmišljanja. U nekim zemljama kao što su Japan, Kina, Singapur i Tajvan i dalje se favoriziraju izvozi od uvoza. U navedenim

²⁰ Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 16.

zemljama promiče se protekcionistička politika i ograničavanje subvencija za domaće proizvođače. Ograničenja uvoza dovode do viših cijena za potrošače koji više plaćaju robu ili usluge inozemne proizvodnje.

Teorija apsolutnih prednosti A. Smitha

Potkraj 18. stoljeća Adam Smith počeo je propitivati trenutno vodeću merkantilnu teoriju međunarodne trgovinske politike. Smith je predložio novu, teoriju apsolutnih prednosti, koja je bila usredotočena na sposobnost svake zemlje da proizvodi robu učinkovitiju od drugih zemalja. Smith je obrazložio da trgovina između zemalja ne bi trebala biti regulirana ili ograničena vladinom politikom ili intervencijom. Izjavio je da bi trgovina trebala teći prirodno prema tržišnim snagama. Prema teoriji apsolutnih prednosti, bogatstvo određenog naroda ne bi se trebalo suditi prema količini zlata i srebra već prema životnom standardu stanovnika. Ukratko, bogatstvo određene zemlje definira nacionalna produktivnost koja je određena strukturom rada i specijalizacijom radne snage.²¹

Ricardova teorija komparativnih prednosti

Klasični teoretičari nastavili su da razradom Smithove teorije apsolutnih prednosti. Umjesto apsolutne razine troškova proizvodnje, klasični teoretičari počeli su uspoređivati prednosti koje proizvođači u raznim zemljama imaju u raznim kombinacijama pri uspoređivanju količine rada potrebnog da se proizvedu i razmjene različite vrste artikala.²² Uzimajući u obzir smanjenu pokretljivost rada i kapitala u prometu preko državnih granica, David Ricardo naglasio je da se u međunarodnoj razmjeni ne mogu primijeniti isti odnosi razmjene između proizvoda i usluga koji se formiraju u unutrašnjem prometu. Navedena teorija nazvana je teorija komparativnih prednosti. Komparativna prednost nastaje kada zemlja ne može proizvesti proizvod učinkovitije od druge zemlje, međutim, taj proizvod može proizvesti bolje i učinkovitije nego što proizvodi drugu robu.

Heckscher-Ohlinova teorija

Prethodne dvije teorije nisu pomogle zemljama u utvrđivanju koji proizvod bi zemlji omogućavao konkurentsku prednost nad ostalim zemljama. Početkom 1900-ih dva švedska ekonomista, Eli Heckscher i Bertil Ohlin, usredotočili su svoju pažnju na to kako neka zemlja može steći komparativnu prednost proizvodnjom proizvoda koji koriste čimbenike kojih u

²¹ Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 17.

²² Prema: Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb. 40.

zemlji ima u izobilju. Njihova se teorija temelji na proizvodnim čimbenicima u određenoj državi - zemlji, radu i kapitalu, koji osiguravaju sredstva za ulaganje u postrojenja i opremu. Utvrdili su da su troškovi bilo kojeg čimbenika ili resursa u funkciji ponude i potražnje. Čimbenici koji su bili u velikoj ponudi u odnosu na potražnju bili bi jeftiniji; čimbenici velike potražnje u odnosu na ponudu bili bi skuplji. Prema navedenoj teoriji, svaka zemlja izvozi će one proizvode i usluge u čijoj se proizvodnji intenzivnije koriste one sirovine i proizvodni faktori kojih ta zemlja ima u izobilju.²³

Teorija ekonomija opsega proizvodnje

Prva od suvremenih teorija međunarodne trgovinske politike je teorija ekonomija opsega proizvodnje koju je krajem 1970-ih predložio profesor s američkog sveučilišta Princeton, Paul R. Krugman. Teorija ekonomija opsega proizvodnje trebala je definirati i objasniti zbog čega dolazi do međunarodne trgovinske razmjene, a svoju definiciju temeljila je na pretpostavci da masovna proizvodnja smanjuje troškove proizvodnje.²⁴ Model koji se temeljio na navedenoj teoriji nije jednostavan zato što je opseg proizvodnje uglavnom bio drugačiji od savršene konkurentnosti. Pri tome je vrlo važno imati na umu kakav je porast proizvodnje potreban da bi se smanjio prosječni trošak.

Linderova teorija međunarodne trgovine

Švedski ekonomist Steffan Linder razvio je 1961. godine teoriju međunarodne trgovinske politike prema kojoj bi potrošači zemalja koje su istog ili sličnog stupnja razvoja trebali imati slične preferencije. Sukladno Linderovoj teoriji, međunarodnu trgovinsku razmjenu nisu određivali samo troškovi proizvodnje, već sličnost u zahtjevima i potrebama potrošača. Drugim riječima vanjskotrgovinska razmjena trebala bi se odvijati među zemljama sa sličnim prihodima po stanovniku, a unutarnja trgovina bi se trebala odvijati uobičajeno. Ova je teorija često najkorisnija za razumijevanje trgovine robom gdje su nazivi robnih marki i reputacija proizvoda važni čimbenici u kupčevom odlučivanju i kupnji. Heckscher-Ohlinova teorija objašnjava razmjenu proizvoda na temelju njihove dostupnosti, ali ne objašnjava razmjenu industrijskih proizvoda, što Linderova teorija objašnjava. Najvažniji čimbenici

²³ Prema: Andrijić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 19.

²⁴Isto. 22.

međunarodne trgovine industrijskim proizvodima su: tehnološka nadmoć, menadžerska vještina i ekonomija opsega.²⁵

Teorija životnog vijeka proizvoda

Raymond Vernon, profesor na Harvardskoj poslovnoj školi, razvio je teoriju životnog ciklusa proizvoda 1960-ih.²⁶ Teorija koja potječe iz područja marketinga kaže da životni ciklus proizvoda ima tri različita stupnja: (1) novi proizvod, (2) proizvod koji sazrijeva i (3) standardizirani proizvod.²⁷ Teorija je pretpostavljala da će se proizvodnja novog proizvoda u potpunosti dogoditi u matičnoj zemlji njegove inovacije. Detaljnija analiza međunarodnog životnog ciklusa proizvoda implicira četiri faze:

1. uvođenje,
2. rast,
3. zrelost i
4. opadanje.

Ciklus, odnosno uvođenje započinje u visokorazvijenim zemljama s visokim dohotkom. Nadalje, u drugoj fazi, rastu, proizvod je sazrio te ga razvijene zemlje počinju izvoziti na strana tržišta. U trećoj fazi proizvod je standardiziran te počinje njegova proizvodnja u ostalim zemljama u razvoju. Nakon toga, zemlje u razvoju počinju proizvod izvoziti čime je životni ciklus proizvoda završen.

Porterova teorija konkurentske prednosti

U kontinuiranoj evoluciji teorija međunarodne trgovinske politike, Michael Porter s Harvard Business School razvio je novi model kako bi objasnio nacionalnu konkurentsku prednost 1990-ih godina. Prema Porterovoj teoriji konkurentnost nacije u industriji ovisi o sposobnosti industrije za inovacije i nadogradnju. Njegova se teorija usredotočila na objašnjenje zašto su neke nacije konkurentnije u određenim industrijama. Kako bi objasnio svoju teoriju, Porter je identificirao četiri odrednice koje je međusobno povezo: (1) izvori i mogućnosti lokalnog tržišta, (2) uvjeti potražnje na lokalnom tržištu, (3) lokalni dobavljači i

²⁵Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 24.

²⁶Prema: Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb. 24.

²⁷Isto. 25.

komplementarne industrije te (4) karakteristike lokalnih tvrtki.²⁸ Također, uz naveden četiri odrednice, Porter je primijetio i da vlade država imaju veliku ulogu u konkurentnosti industrije.

2.4. Vanjskotrgovinski instrumenti djelovanja

Sustav elemenata međunarodne trgovinske politike sastoji se od: (1) ciljeva, (2) sredstava, mehanizma i instrumenta te (3) nadležnih tijela, organa i subjekata.²⁹

Kada se govori o vanjskotrgovinskim instrumentima djelovanja, može se reći da postoje dvije vrste, odnosno vanjskotrgovinski instrumenti sa specifičnim djelovanjem te vanjskotrgovinski instrumenti općeg i općeprihvaćenog djelovanja.³⁰ U nastavku rada prikazat će se obje vrste vanjskotrgovinskih instrumenata djelovanja.

Vanjskotrgovinski instrument djelovanja definira se kao administrativni alat uz pomoć kojeg se djeluje na vrstu trgovinske razmjene među zemljama. Najpoznatiji i najrasprostranjeniji instrument su carine. *Carine* su se povijesno pojavile kao prvi instrument vanjskotrgovinske razmjene. Može se definirati kao porez koji svojim specifičnim djelovanjem na međunarodnu razmjenu kao i svojim fiskalnim djelovanjem izaziva promjene u valutnom tečaju.³¹ Također, može se definirati kao davanje koje određena država naplaćuje prilikom prijelaza robe i usluga za potrebe državnog proračuna. Carine danas ne predstavljaju veliko ograničenje u međunarodnoj trgovinskoj razmjeni te ona prosječno iznosi 4%. U skladu s različitim djelovanjima koja se carinama žele postići postoje brojne vrste carina koje su se pojavile u njihovom dugogodišnjem razvoju. Carine se mogu podijeliti ovisno o pravcu robnog prometa (uvozne, izvozne ili tranzitne) te prema načinima carinskog odmjeravanja (specifične, stalne, privremene te *ad valorem*). I na kraju, prema privredno-političkoj namjeni one mogu biti fiskalne, zaštitne, preferencijalne, antidampinške i redistributivne.³² Nadalje, slijedi instrument *vanjsko trgovinski poticaji-premije*, koji također smanjuje vrijednost domaće valutne u odnosu na proizvod ili usluga za koju su propisane. Iznos carine i premije dodaje se na postojeću cijenu na način koji odgovara odnosima elastičnosti, a time se formira

²⁸ Isto. 27.

²⁹ Prema: Onkvist, S., Shaw, J.J. 1989. *International marketing – analysis and strategy*. Merrill Publishing Company. Ohio. 66.

³⁰ Prema: Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb. 123.

³¹ Isto. 124.

³² Isto. 125.

nova tržišna cijena. Jedina razlika između ova dva instrumenta je u ulozi poslodavca, države i kupca. Carinu propisuje i naplaćuje država od proizvođača, a premiju propisuje država, ali je naplaćuje prodavač od države. Premija na umjetan način mijenja odnose unutrašnjih prema vanjskim vrijednostima. Prema tome, djelovanje premija može dovesti do porasta izvozne potražnje, proizvodnja domaćih proizvoda i sl. Treći instrument sa specifičnim djelovanjem su *vanjskotrgovinski kontingenti* koji su, za razliku od carine i premije, ravnomjerno angažirani i u uvozi i izvozu dobara. Glavna uloga vanjskotrgovinskih kontingenata je djelovanje na međunarodnu razmjenu s obzirom na količinu, a tek potom djelovanje na ponudu i potražnju. Razlog uvođenja kontingenata je okolnost u kojoj se međunarodna trgovinska razmjena odvijala bolje nego što se može postići drugim instrumentima. Vanjskotrgovinski kontingenti svojim količinskim djelovanjem mogu učinkovito utjecati na međunarodnu trgovinsku razmjenu. Prilikom primjene različitih vrsta vanjskotrgovinskih instrumenata međunarodne trgovinske razmjene nije važan sustav organizacije vanjske trgovine, već objektivni uvjeti u vanjskoj razmjeni koji određuju položaj vanjskotrgovinske organizacije pri utjecaju na formiranje odnosa vrijednosti u međunarodnoj razmjeni.³³

Druga skupina vanjskotrgovinski instrumenata djelovanja su instrumenti prvobitnog općeg djelovanja koji su s vremenom počeli dobivati svoje specifične funkcije. Prijelaz općeg djelovanja prema onom specifičnom najočitija je u oblicima *bilateralnih dokumenata* koji su preuzeli funkcije uvođenja u život drugih već postojećih specifičnih nacionalnih vanjskotrgovinski instrumenata.³⁴ Bilateralni dokumenti mogu se podijeliti na trgovinske ugovore, trgovinske sporazume te trgovinske protokole. Trgovinski ugovor regulira međusobne gospodarske odnose između dviju zemalja u svim oblicima.³⁵ Sve do svjetske gospodarske krize, trgovinski ugovori su predstavljali pravni okvir unutar kojeg su se odvijale međunarodne trgovinske politike između zemalja. No, gospodarska kriza koja je zahvatila cijeli svijet, donijela je nove trenutke u bilateralnoj praksi. Trgovinski sporazumi koji su sklopljeni prije krize, vrijede i danas kao pravni okvir unatoč zastarjeloj praksi. Zbog općenitosti propisa, trgovinski ugovori nemaju nekog većeg utjecaja na oblikovanje bilateralnih odnosa između ugovornih strana. Međutim, zbog te njihove općenitosti, pored trgovinskih ugovora pojavili su se i novi oblici bilateralnih dokumenata: bilateralni sporazumi i bilateralni protokoli. Razvoj trgovinskih sporazuma započeo je razvojem bilateralnih

³³ Prema: Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb. 182.

³⁴ Isto. 189.

³⁵ Isto.

dokumenata koji su se mogli naknadno dopunjavati i mijenjati. Trgovinski sporazumi počeli su postupno nadopunjavati trgovinske ugovore, a u određenim slučajevima u potpunosti su ih zamijenili. Iako su trgovinski ugovori još uvijek ostali formalni dokumenti pravnog okvira, trgovinski sporazumi upotrebljavaju se za regulaciju općih načela bilateralnog prometa. Navedeni rok u većini slučajeva ne prekoračuje razdoblje od godinu dana. Trgovinski protokoli također se mogu smatrati specifičnim instrumentom vanjskotrgovinske politike koji svojim djelovanjem mogu prekoračiti djelovanja i mnogo specifičnijih instrumenata. Trgovinski protokoli postali su ne samo instrument međunarodne trgovinske politike već i instrument komercijalnog poslovanja, posebice u slučajevima gdje poduzeća uspijevaju svoje zahtjeve ostvariti putem mješovitih odbora i njihovih protokola. Drugu skupinu specifičnih instrumenata vanjskotrgovinske politike čine **multilateralni ili regionalni ekonomski dogovori** koji su posljedica potrebe višestrukih vezivanja među zemljama.³⁶ Integracijsko povezivanje gospodarski razvijenih zemalja počinju se pojavljivati nakon drugog svjetskog rata, u raznim varijantama. Među najpoznatijih međunarodnih integracija je Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) koja je poznata i kao ekonomska organizacija SAD-a, Kanade, Japana i zapadnoeuropskih zemalja. OECD danas broji oko 35 država članica. OECD je trebao pridonijeti poticanje ekonomskog rasta i širenju međunarodne politike, međutim, mehanizam djelovanja od početka je bio neutralan te samim time nije ispunio svoju svrhu. Upravo zbog toga ubrzo je došlo do formiranja Europske unije i EFTA-e. Europska unija formalno je uspostavljena 1. studenoga 1993. godine kao ekonomska i politička zajednica europskih zemalja. Europska unija je jedinstvena organizacija čija se politika neprestano mijenja, a posebice se ističe u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini, zaštiti okoliša, gospodarskoj politici zemalja članica te vanjskoj politici. Treća i posljednja skupina specifičnih instrumenata su **međunarodni sporazumi**. Međunarodni sporazumi nastali su kao pokušaj specifičnog djelovanja samo na vanjske odnose vrijednosti.³⁷ Oni polaze od interesa da se izravno reguliraju svjetski tržišni odnosi između pojedinih proizvoda i usluga. Unatoč svojoj globalnosti, međunarodni sporazumi postali su najuspješnija vrsta specifičnih instrumenata vanjskotrgovinske politike. Međunarodni sporazumi kao specifični instrumenti koji djeluju na vanjske odnose, mogli bi se suprotstaviti kao antipod instrumentima koji specifično djeluju na unutarnje odnose cijena (carine, premije, kontingenti i sl.).³⁸

³⁶ Prema: Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb. 193.

³⁷ Isto. 204.

³⁸ Isto. 207.

3. TRGOVINSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Promicanje uravnoteženog i održivog razvoja zajedničkog međunarodnog tržišta osnovna je zadaća Europske unije. Međutim, nastanak zajedničkog tržišta dugotrajan je proces uz pomoću kojeg se oblikuju metode, instrumenti i politike zajedničkog međunarodnog tržišta. U ovom dijelu rada definirat će se pojam i uloga Europske unije kao zajednice te politika trgovinske razmjene Europske unije.

3.1. Europska unija

Europska unija jedinstvena je ekonomska i politička zajednica između 27 zemalja Europe koje zajedno pokrivaju veći dio kontinenta (Slika 1).

Slika 1 Zemlje članice EU

Izvor: Prema: European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)

Prethodnica Europske unije stvorena je nakon Drugog svjetskog rata. Prvi koraci bili su poticanje gospodarske suradnje: ideja je bila da zemlje koje međusobno trguju postanu ekonomski međuovisne i tako vjerojatnije izbjegnu sukobe. Rezultat toga bila je Europska ekonomska zajednica (EEZ), stvorena 1958. godine, koja je u početku povećavala

gospodarsku suradnju između šest država: Belgije, Njemačke, Francuske, Italije, Luksemburga i Nizozemske.³⁹ Od tada pa sve do danas, Europskoj ekonomskoj zajednici pridružila su se još 22 člana te je time stvoreno ogromno jedinstveno tržište koje se i danas nastavlja razvijati u svom punom potencijalu. Ono što je započelo kao isključivo ekonomska unija, razvilo se u organizaciju koja pokriva razvoj različitih političkih područja, od klime, okoliša, zdravlja pa sve do migracija, vanjskih odnosa i sigurnosti. Europska unija nastala je potpisivanjem ugovora iz Maastrichta koji je stupio na snagu u studenom 1993. godine.⁴⁰ Cilj i zadatak navedenog ugovora bio je jačanje europske i politike integracije kreiranjem jedinstvene novčane valute za sve zemlje članice te jedinstvene vanjske i sigurnosne politike. Dana 31. siječnja 2020. Ujedinjeno Kraljevstvo napustilo je Europsku uniju.

Europska unija kao politička i ekonomska zajednica, ima brojne ciljeve i vrijednosti. Ciljevi Europske unije su:⁴¹

- promicanje mira, njegovih vrijednosti i dobrobiti građana,
- osiguranje slobode, sigurnosti i pravde bez unutarnjih granica,
- osiguranje održivog razvoja zasnovanog na uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena, visoko konkurentnog tržišnog gospodarstva s punom zaposlenošću i socijalnim napretkom te zaštitu okoliša,
- borba protiv socijalne isključenosti i diskriminacije,
- promicanje znanstvenog i tehnološkog napretka,
- poboljšanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije i solidarnosti među zemljama članicama,
- poštivanje europske bogate kulturne i jezične raznolikosti te
- uspostavljanje ekonomske i monetarne unije čija je valuta euro.

Vrijednosti EU-a zajedničke su zemljama EU-a u društvu u kojem prevladavaju uključivanje, tolerancija, pravda, solidarnost i nediskriminacija. Te su vrijednosti sastavni dio našeg europskog načina života:

- Ljudsko dostojanstvo koje je nepovredivo i mora ga se poštivati i štititi,
- Sloboda koja uključuje slobodu kretanja i poštivanje privatnog života svakog građana,
- Demokracija na kojoj se temelji cjelokupno funkcioniranje Europske unije,

³⁹Prema: European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)

⁴⁰ Prema: European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)

⁴¹ Isto.

- Jednakost se odnosi na jednaka prava svih građana pred zakonom, načelo jednakosti žena i muškaraca, načelo jednake plaće za jednaki rad i sl.,
- Vladavina zakona Europske unije temelji se na ugovorima, dobrovoljno i demokratski dogovorenima od strane zemalja EU, a zakon i pravdu podržava neovisno sudstvo te
- Ljudska prava koja su zaštićena Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, a obuhvaćaju pravo na diskriminaciju na temelju spola, rasne ili etničke pripadnosti, vjere, dob ili seksualne orijentacije te pravo na zaštitu osobnih podataka kao i pravo na pristup pravdi.

Najvažnija tijela EU jesu: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije te Europska komisija.⁴² U nastavku rada ukratko će se prikazati svako od navedenih tijela EU.

Europski parlament je tijelo EU koje donosi zakone. Izravno ga biraju glasači iz EU-a svakih 5 godina. Posljednji izbori bili su u svibnju 2019. Europski parlament smješten je u Strasbourgu u Francuskoj. Sastoji se od 705 izravno izabраниh predstavnika. Zajedno sa Vijećem EU-a dijeli jednake zakonodavne ovlasti za izmjenu, odobravanje ili odbijanje prijedloga Komisije za većinu područja zakonodavstva EU-a. Ovlasti Europskog parlamenta ograničene su u područjima u kojima države članice smatraju da je suverenitet od primarne važnosti (tj. Obrana). Europski parlament bira predsjednika povjerenstva, mora odobriti Kolegij povjerenika te može glasati za njihovo kolektivno uklanjanje s dužnosti. Parlament ima tri glavne uloge:⁴³

1. Zakonodavna:

- Donošenje zakona EU zajedno sa Vijećem EU na temelju prijedloga Europske komisije
- Odlučivanje o međunarodnim ugovorima,
- Odlučivanje o proširenjima,
- Pregledavanje programa rada Komisije.

2. Nadzorna:

- Demokratski nadzor svih institucija EU,
- Izbor predsjednika Povjerenstva i odobravanje Povjerenstva kao tijeka EU,
- Odobravanje načina trošenja proračuna EU,
- Rasprava o monetarnoj politici s Europskom središnjom bankom,
- Nadzor i promatranje izbora i sl.

⁴² Prema: European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)

⁴³ Isto.

3. Proračunska:

- Uspostavljanje proračuna EU zajedno sa Vijećem EU te odobravanje dugoročnog proračuna EU u sklopu „Višegodišnjeg financijskog okvira“.

Europsko vijeće smješteno je u Bruxellesu u Belgiji, a okuplja čelnike EU koji određuju političku agendu Europske unije. Predstavlja najvišu razinu političke suradnje među zemljama EU. Glavne zadaće Europskog vijeća su:⁴⁴

1. Odlučivanje o ukupnom smjeru i političkim prioritetima EU, ali ne donosi zakone,
2. Rješavanje složenih i osjetljivih pitanja koja se ne mogu riješiti na nižim razinama,
3. Postavljanje zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU, uzimajući u obzir strateške interese te
4. Predlaže i imenuje kandidate za određene uloge na visokim razinama EU.

Europsko vijeće sastaje se najmanje četiri puta godišnje, a čine ga predsjednik Europskog vijeća (trenutno Charles Michel), predsjednik Europske komisije i po jedan predstavnik iz svake države članice (predsjednik ili šef vlade).

Vijeće Europske unije također je smješteno u Bruxellesu u Belgiji, a u Vijeću se sastaju ministri vlada iz svake zemlje članice EU kako bi raspravljali, mijenjali i usvajali zakone te koordinirali politike. Ministri su dužni obvezati svoje vlade na radnje dogovorene na sastancima. Zajedno sa Europskim parlamentom, Vijeće je glavno tijelo EU koje donosi odluke. Vijeće EU pregovara i usvaja zakone zajedno sa Europskim parlamentom, koordinira politike zemalja članica, razvija vanjsku i sigurnosnu politiku EU, sklapa sporazume između EU i drugih zemalja ili međunarodnih organizacija te usvaja godišnji proračun EU.⁴⁵

Europska komisija je politički neovisna izvršna ruka EU-a. Europska komisija izrađuje prijedloge novog europskog zakonodavstva te sama provodi odluke Vijeća Europske unije i Europskog parlamenta. Europska komisija:

- Predlaže nove zakone (predlaže zakone koje štite interese EU i njezinih građana),
- Upravlja politikama EU i raspodjeljuje sredstva EU (izrađuje godišnji proračun zajedno sa Vijećem i Parlamentom te nadgleda trošenje novca),
- Provodi zakon EU (zajedno sa Sudom pravde osigurava pravilnu primjenu prava EU-a u svim zemljama članicama) te

⁴⁴ Prema: European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)

⁴⁵ Isto.

- Predstavlja EU na međunarodnoj razini u ime svih zemalja članica.

3.2. Trgovinska politika

Trgovina proizvodima i uslugama značajno doprinosi povećanju održivog rasta i stvaranju radnih mjesta. Više od 30 milijuna radnih mjesta u EU ovisi o izvozu izvan EU.⁴⁶ Predviđa se da će se 90% budućeg globalnog rasta dogoditi izvan europskih granica. Europska unija najveća je svjetska trgovačka sila, koja čini 16,7% svjetske trgovine proizvodima i uslugama.⁴⁷ Vanjska trgovina robom i uslugama čini 35% BDP-a EU. Jedno od sedam radnih mjesta u EU ovisno je o izvozu. Uvoz tvrtkama iz EU-a daje pristup ulaznim sirovinama koje im pomažu da se natječu na tržištu poboljšavanjem produktivnosti i smanjenjem ukupnih proizvodnih troškova pružajući potrošačima u EU mogućnost kupnje širokog spektra robe i usluga koje zadovoljavaju njihove želje.

Glavni cilj trgovinske politike Europske unije je povećati mogućnosti trgovanja europskih poduzeća uklanjanjem trgovinskih zapreka kao što su carine i kvote te garancijom poštene konkurentnosti. Navedeno je neophodno za razvoj europskog gospodarstva jer utječe na ekonomski rast i zapošljavanje. Vijeće EU zalaže se za multilateralni trgovinski sustav zasnovan na pravilima. Trgovinsku politiku prati visoka razina transparentnosti kao i učinkovita komunikacija sa građanima o prednostima i izazovima trgovine na otvorenim tržištima. Trgovinska politika isključiva je nadležnost EU-a. To znači da EU, a ne države članice donose zakone o trgovinskim pitanjima i zaključuju međunarodne trgovinske sporazume. Ako sporazum obuhvaća teme mješovite odgovornosti, Vijeće ga može zaključiti tek nakon što ga ratificiraju sve države članice.⁴⁸ Djelujući zajednički na globalnoj sceni, umjesto s više odvojenih trgovinskih strategija, EU zauzima snažnu poziciju kada je riječ o globalnoj trgovini. EU upravlja trgovinskim odnosima s trećim zemljama u obliku trgovinskih sporazuma. Osmišljeni su kako bi stvorili bolje mogućnosti trgovanja i prevladali trgovinske prepreke. EU želi osigurati da se uvezeni proizvodi prodaju po fer i nepristranoj cijeni u EU - bez obzira odakle dolaze. Regulacija trgovine u obliku instrumenata trgovinske obrane sredstvo je za zaštitu proizvođača iz EU-a od štete i suzbijanje nelojalne konkurencije stranih tvrtki. Zajednička trgovinska politika (ZTP) omogućuje EU-u da jedinstveno govori o

⁴⁶ Prema: European Council. *EU TradePolicy*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/> (pristupljeno: 8.2.2021.)

⁴⁷ Prema: Hoekman, Bernard, Puccio, Laura. 2019. *EU TradePolicy: Challenges and Opportunities*. RSCAS *PolicyPaper* 6. 6.

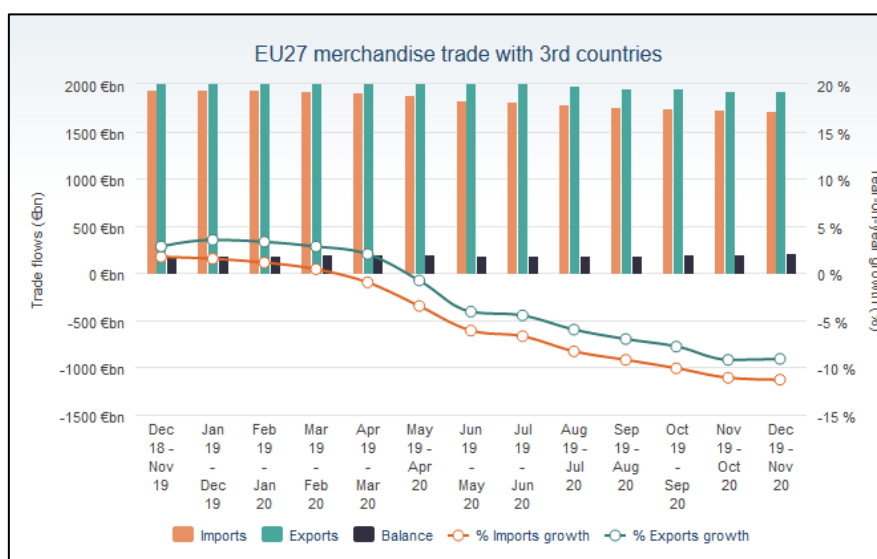
⁴⁸ Prema: European Council. *EU TradePolicy*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/> (pristupljeno: 8.2.2021.)

pitanjima trgovinske politike i da iskoristi jedinstveno tržište kako bi poboljšala pristup stranim tržištima za tvrtke iz EU-a kroz pregovore o trgovinskim i investicijskim sporazumima. Svjetska trgovinska organizacija (WTO) od izrazite je važnosti trgovinskih i investicijskih sporazuma. Ekonomsku globalizaciju karakterizira porast međunarodne trgovine i rastuća međuovisnost gospodarstava na globalnoj razini. Trgovinska politika EU-a središnje je sredstvo za odgovor na izazove koje donosi globalizacija i pretvaranje njezinog potencijala u stvarne koristi. Trgovinska politika EU štiti Europljane osiguravajući da uvoz poštuje pravila zaštite potrošača. EU također koristi svoju trgovinsku politiku za promicanje ljudskih prava, socijalnih i sigurnosnih standarda, poštivanja okoliša i održivog razvoja. Trgovinska politika EU sastoji se od tri glavna elementa:

1. Trgovinski sporazumi sa zemljama koje nisu članice EU-a radi otvaranja novih tržišta,
2. Trgovinska regulativa za zaštitu proizvođača iz EU-a od nelojalne konkurencije te
3. Članstvo u EU Svjetskoj trgovinskoj organizaciji koja postavlja međunarodna trgovinska pravila.

Europska unija duboko se integrirala u globalna tržišta. Otvorenost trgovinskog režima i definirana trgovinska politika znači da je EU jedan od najvećih trgovinskih igrača na svjetskoj sceni te i dalje predstavlja dobru regiju za poslovanje. Najveći trgovinski partneri EU su: Sjedinjene Američke Države, Kina, Ujedinjeno Kraljevstvo te Švicarska.⁴⁹ Na sljedećoj slici prikazana je trgovinska razmjena EU usporedno za 2019. i 2020. godinu.

Slika 2 Usporedba trgovinske razmjene EU (2019-2020)

⁴⁹ Prema: European Commission. *TradePolicy*. <https://ec.europa.eu/trade/policy/> (pristupljeno: 9.2.2021.)

3.2.1. Područja trgovinske politike

Trgovinska politika EU postavlja smjer trgovine i ulaganja u i izvan EU. Glavna uprava za trgovinu u Europskoj komisiji razvija i provodi u praksi trgovinsku i investicijsku politiku EU-a zajedno s povjerenikom EU-a za trgovinu.⁵⁰ Područja trgovinske politike EU obuhvaćaju:⁵¹

1. Svjetsku trgovinu - trgovinska politika EU osigurava da se europska trgovina prilagodi svijetu koji se brzo mijenja. Pored toga, EU ostvaruje suradnju sa WTO u cilju otvaranja svjetskog gospodarstva te poštivanja pravila,
2. Otvaranje inozemnih tržišta - EU otvara tržišta sklapanjem trgovinskih poslova sa partnerskim zemljama ili regijama. Također, pokušava riješiti trgovinske barijere koje sprečavaju europska poduzeća da pravilno pristupe partnerskom tržištu,
3. Trgovačke sporove i obrane - Europska unija nije naivna prema slobodnoj trgovini. Sa svojim trgovinskim partnerima štiti standarde i osigurava da europska poduzeća i radnici napreduju u svjetskom gospodarstvu te
4. Moral, vrijednosti i etiku - EU uključuje pravila o okolišu, radnim pravima i održivom razvoju u svoje trgovinske ugovore. Europa je također otvorila svoja tržišta za trgovinu iz najsiromašnijih zemalja svijeta i pomaže zemljama u razvoju iskorištavanje prednosti svjetske trgovine.

3.2.2. Izazovi i prilike trgovinske politike EU

Trgovinska politika Europske unije danas se suočava sa brojnim izazovima, kako unutarnjim, tako i vanjskim. Vrlo je važno osigurati da trgovinska politika odgovara svrsi europskog gospodarstva koje je sve više usmjereno na usluge te da se riješi zabrinutost mnogih građana s učincima globalizacije. Europsko vodstvo za trgovinsku politiku treba pokrenuti globalne trendove prema protekcionizmu, spriječiti kolaps multilateralnog

⁵⁰ Prema: European Commission. *TradePolicy*. <https://ec.europa.eu/trade/policy/>(pristupljeno: 9.2.2021.)

⁵¹ Isto.

trgovinskog sustava te podržati rad na pregovaranju o okviru pravila koja se bave trenutnim trgovinskim sukobima.⁵²

Mnogi građani EU smatraju globalizaciju prijetnjom zapošljavanju i sve većim izvorom rastućih nejednakosti. To objašnjava sve veću uključenost trgovinske politike u unutarpolitičke rasprave i aktivnosti. Primjer toga su veliki prosvjedi koji su se dogodili u Njemačkoj čiji se građani protive ratifikaciji sporazuma sa SAD-om i Kanadom. Zabrinutost se usredotočuje na implikacije trgovinskih sporazuma na regulatorne ovlasti, njihovu istaknutost u rješavanju neekonomskih zabrinutosti poput zaštite okoliša i radnih standarda, a u slučaju susjednih zemalja strahuje se da bi trgovinski sporazumi mogli biti prvi korak ka mogućem pristupanju EU. Upravljanje i rješavanje zabrinutosti građana EU-a u vezi s potencijalnim posljedicama trgovinskih sporazuma važno je za EU. Oni su glavno oruđe vanjske politike. Oni su također ključni mehanizam kojim se može odgovoriti na veće pribjegavanje protekcionizmu od strane SAD-a i velikih ekonomija u usponu kao zapreku u slučaju neuspjeha napora za revitalizacijom WTO-a.⁵³

Pored unutarnjih, postoje i oni vanjski izazovi. Primjerice, traganje za politikom „Amerika na prvom mjestu“ uključivalo je američke jednostrane protekcionističke mjere, uključujući globalne zaštitne mjere protiv uvoza perilica rublja i solarnih panela te ograničenja uvoza čelika i aluminijskih motiva nacionalnom sigurnošću. Inozemni uvoz iz Kine podložan je dodatnim carinama u znak odmazde zbog navodne nepoštene prakse kineske trgovine. Te su mjere dovele do odmazdi protiv američkog izvoza. Protumjere EU utječu na američki izvoz žitarica, sokova, duhana, odjeće, proizvoda od željeza i čelika, motocikala i čamaca. EU je također pokrenuo zaštitnu akciju kako bi spriječio preusmjeravanje čelika iz SAD-a u EU i osporio zakonitost američkih protekcionističkih mjera pred WTO-om. Kao reakcija na protumjere, SAD pokrenule su istragu nacionalne sigurnosti o uvozu automobila. Povećanje carina na uvoz automobilskih proizvoda imalo bi znatno negativan učinak na proizvođače iz EU-a. Iako SAD ostaju ključni trgovinski partner EU, ekonomije u razvoju postale su važnije. Kina je na prvom mjestu kao izvor uvoza iz EU, a drugo na odredištu za izvoz u EU. Azijske zemlje najveće su tržište za izvoz iz EU-a, čineći trećinu ukupnog izvoza robe, slijede Sjeverna Amerika (27%) i europske zemlje izvan EU-a (23%).⁵⁴ Uzimajući u

⁵² Prema: Hoekman, Bernard, Puccio, Laura. 2019. EU TradePolicy: Challenges and Opportunities. *RSCAS PolicyPaper* 6. 7.

⁵³ Prema: Hoekman, Bernard, Puccio, Laura. 2019. EU TradePolicy: Challenges and Opportunities. *RSCAS PolicyPaper* 6. 8.

⁵⁴ Isto. 9.

obzir važnost trgovinskih tokova između EU-a i Kine, dvostrani trgovinski sporazum mogao bi nadoknaditi troškove i EU-u i Kini ako trgovinski sukobi sa SAD-om nastave prevladavati. To bi također moglo omogućiti pregovaranje o odredbama koje rješavaju brojna pitanja koja EU ima s Kinom, poput javnih nabava, postupanja s ulagačima iz EU-a i aktivnosti državnih poduzeća. Europska unija ima brojne benefite od otvorene trgovinske politike te međunarodnog trgovinskog sustava koji je temeljen na pravilima i propisima. Porast protekcionizma u glavnim trgovinskim državama (osobito u SAD-u i nekoliko velikih ekonomija u usponu) može biti samo štetan za gospodarstvo EU-a. Unutarnji i vanjski čimbenici osporavaju sposobnost EU-a da koristi ZTP i istodobno povećavaju istaknutost trgovinske politike kao instrumenta vanjske politike.

3.2.3. Strateški plan trgovinske politike EU (2020-2024)

Strateški plan trgovinske politike EU utvrđuje kako će Glavna uprava za trgovinsku politiku Europske komisije slijediti ambiciozan plan za razdoblje od 2020. do 2024. godine s ciljem jače Europe u svijetu. Glavna uprava za trgovinu razvija i provodi trgovinsku politiku EU-a kako bi pomogla osigurati prosperitet, solidarnost i sigurnost u Europi i širom svijeta. Zadaća trgovinske politike prvenstveno se odnosi na osiguranje održivog razvoja i inovacija te poboljšanje uvjeta za sve potrošače, ali i poduzetnike.⁵⁵ Navedeno će se ostvarivati sukladno principima i ciljevima unutarnje politike EU, istovremeno usklađujući se s europskim socijalnim modelom i vrijednostima te klimatskim i okolišnim ciljevima. Međunarodni kontekst u kojem djeluje trgovinska politika posebno je izazovan jer na njega utječe nekoliko trendova kao što su porast geostrateškog rivalstva između SAD-a i Kine, sve veće pribjegavanje jednostranim mjerama i ekonomskom nacionalizmu te kriza multilateralnog trgovinskog sustava.⁵⁶ Trgovinska i investicijska politika EU uspostavlja i razvija obostrano korisne trgovinske odnose s partnerima izvan Europe. Otvara mogućnosti i pristup tvrtkama iz EU-a svih veličina za prodaju svoje robe i usluga te za ulaganje širom svijeta, istovremeno diverzificirajući i promičući otporne opskrbe lance i povećavajući izbor za potrošače. Stvara održiv rast, radna mjesta, ulaganja i inovacije u EU-u i doprinosi prosperitetu izvan njega. Trgovinska i investicijska politika također pomaže u postizanju širih

⁵⁵Prema: European Commission. *Strategic Plan 2020-2024: Directorate-General for Trade*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159104.pdf(pristupljeno: 9.2.2021.)

⁵⁶ Isto.

ciljeva EU-a u pružanju potpore održivom razvoju, borbi protiv klimatskih promjena i jačanju sigurnosti, kao i položaja EU-a u svijetu.

Europska unija trenutno ima potpisane trgovinske sporazume sa 76 zemalja te ujedno i najveću trgovinsku mrežu na svijetu. Međunarodna trgovinska razmjena sve je važnija za gospodarstvo EU, a pretpostavlja se kako će upravo trgovina biti ključan čimbenik gospodarskog oporavka nakon krize uzrokovane pandemijom COVID.19. Kako bi podržala strateške ciljeve trgovinske politike EU, Glavna uprava će:⁵⁷

- izgraditi temelje otpornosti, konkurentnosti i rasta odabirom vođenja i oblikovanja sustava globalnog ekonomskog upravljanja,
- razvijati obostrano korisne bilateralne odnose te
- poduzimati potrebne mjere kako bi se ojačalo gospodarstvo EU te obranilo od nepravednih i nasilnih praksi.

Trgovinska politika EU djeluje po četiri glavne osi (Grafikon 1).

Grafikon 1 Osi trgovinske politike EU

Izvor: izrada autora prema: European Commission. *Strategic Plan 2020-2024: Directorate-General for Trade*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159104.pdf(pristupljeno: 9.2.2021.)

Multilateralna suradnja zasnovan je na pravilima, čija je srž WTO te je u središtu relativne stabilnosti ekonomskih odnosa tijekom posljednjih 70 godina. Počiva na temeljnim načelima nediskriminacije, predvidljivosti i pravičnosti, koja osigurava transparentnost, međusobni dijalog te mehanizam izvršenja. EU razvija bilateralna i regionalna partnerstva kako bi diverzificirala svoje trgovinske mreže, ojačala obostrano korisnu trgovinu i ulaganja te unaprijedila svoje političke prioritete. Trgovinska politika EU koja utječe na svjetske

⁵⁷ Prema: European Commission. *Strategic Plan 2020-2024: Directorate-General for Trade*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159104.pdf(pristupljeno: 9.2.2021.)

trgovine mora imati za cilj sudjelovanje svih u rastu i prosperitetu, međutim, potrebno je poticati održivi razvoj i međunarodno postavljene standarde (okoliš, rad, zaštita klime i sl.). Isto tako, EU teži poštenom trgovačkom okruženju i jednakim uvjetima za sve u međunarodnoj trgovini. Kako bi se postiglo navedeno, EU nastoji razviti međunarodna pravila, ali i provoditi ona postojeća.⁵⁸

Glavna uprava za trgovinu Europske unije utvrdila je pet specifičnih ciljeva trgovinske politike koji će se prikazati u nastavku rada.⁵⁹

1. Voditi reformu WTO u svrhu očuvanja trgovine zasnovane na pravilima

Prvi cilj odnosi se na održavanje stabilnog i predvidljivog trgovačkog okruženja, provođenje reforme i jačanja Svjetske trgovinske organizacije. Osnovni ciljevi Glavne uprave trgovinske politike za WTO su: održavanje svjetskog trgovinskog sustava poštenim, predvidljivim i utemeljenim na zajedničkim pravilima, učiniti WTO otvorenijim, a time i učinkovitijim u interakciji sa drugim međunarodnim organizacijama, u potpunosti uključiti zemlje u razvoju u WTO te ojačati potporu WTO-a u trgovinskim politikama diljem svijeta.

2. Stvaranje prilika za europska poduzeća kroz nove trgovinske i investicijske sporazume i dodatni napor praćenja i poboljšanja provedbe i usklađenosti postojećih sporazuma

Glavna uprava za trgovinsku politiku EU otvarat će tržišta i stvarati prilike za poduzeća i radnike EU primjenom postojećih sporazuma, slijedeći vrijednosti i interese EU, provođenjem prava EU te pregovaranjem o novim poslovima kada se za to stvore potrebni uvjeti.

3. zaštita poduzeća i građana EU od nelojalne i nepoštene trgovine korištenjem postojećih instrumenata trgovinske obrane, razvojem novih alata i provođenjem postojećih obveza

Trgovinska politika EU osiguravat će poštenu i otvorenu trgovinu slijedeći obostrane korisne uvjete trgovanja i boreći se protiv nepoštene i nelojalne konkurencije trećih zemalja.

4. Osiguravanje održivosti trgovinske politike učinkovitim doprinosom i poštivanjem međunarodnih obveza

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Prema: European Commission. *Strategic Plan 2020-2024: Directorate-General for Trade*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159104.pdf(pristupljeno: 9.2.2021.)

Uvođenjem trgovinskih mjera radi doprinosa održivosti uključuje postizanje ciljeva održivog razvoja do 2030. godine, borbu protiv klimatskih promjena, gubitak biološke raznolikosti i sl. kao i promicanje međunarodno dogovorenih ljudskih prava.

5. Poboljšati prihvaćenost trgovinske politike EU, posebno da se ona provodi na otvoren i transparentan način

Više angažmana i bolja komunikacija s Europskim parlamentom, Vijećem i civilnim društvom, osiguravajući da trgovinska politika odgovori na zabrinutost građana.

4. TRGOVINSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Od svoje neovisnosti 1991. godine, Republika Hrvatska provodi ambiciozni program reformi zasnovan na postupnom otvaranju trgovine i ulaganjima. Hrvatska trgovina robom čini oko 55% BDP-a., a upravo je međunarodna trgovinska razmjena glavni čimbenik gospodarskog razvoja zemlje.⁶⁰ Međutim, njegov izvoz usluga premašuje izvoz robe zbog jakog turističkog sektora, pa se, uzimajući u obzir i trgovinu robom i uslugama, pokazatelj otvorenosti trgovine povećava na približno 85% BDP-a. Unatoč tome, Hrvatska je jedna od najmanje otvorenih zemalja srednje i istočne Europe, a poboljšanje tog pokazatelja ključno je sa još jači ekonomski razvoj. Zemlja uglavnom izvozi naftna ulja, lijekove, ljudsku i životinjsku krv, drvo, dok se uvoz pokreće naftnim uljima i sirovom naftom, automobilima, lijekovima i električnom energijom. Iako izvoz robe nikada nije bio dovoljan za pokrivanje uvoza niti u jednoj godini nakon 1995. godine, nakon izbijanja globalne ekonomske i financijske krize trgovinski deficit naglo je opao, uglavnom zbog slabe prilagodbe potražnje i uvoza. U razdoblju od 1998. do 2016. godine, Hrvatska je bilježila konstantan trgovinski deficit s omjerom pokrivenosti izvoza i uvoza oko 53% u prosjeku.⁶¹ Mnogi su razlozi sporijeg rasta izvoza od uvoza, a to se može objasniti, prije svega, naknadnom i kasnom integracijom Hrvatske u međunarodni ekonomski sustav. Prvo, za razliku od ostalih zemalja Srednje i Istočne Europe, koje su 1995. godine ušle u Svjetsku trgovinsku organizaciju, Hrvatska je postala članica 2000. godine. Drugo, nedostatak Sporazuma o pridruživanju s EU lišio je Hrvatsku preferencijalnog pristupa tržištu EU.⁶² Slab rast hrvatskog izvoza također se može objasniti nizom čimbenika, uključujući nizak udio proizvoda s visokom dodanom vrijednosti, nedostatak jasne nacionalne izvozne strategije, nizak priljev stranih izravnih ulaganja u

⁶⁰ Ranilović, Nina. 2017. The Effects of Economic Integration on Croatian Merchandise Trade: A Gravity Model Study. *Working Papers W-50*. 1.

⁶¹ Isto.

⁶² Isto.

razmjenjivi sektor, visoke poslovne troškove u usporedbi sa ravnopravnim zemljama te relativno niska ulaganja u istraživanje i razvoj. Međutim, cjelokupna struktura hrvatske trgovine promijenila se nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji u srpnju, 2013. godine. Tek nakon pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji, gospodarstvo zemlje postupno je počelo rasti tek od 2015. godine, nakon što je Hrvatska doživjela šest uzastopnih godina ekonomske recesije. Tek 2019. godine Hrvatska je doživjela gospodarski rast sa 2,7% na 2,9% u odnosu na prethodni godinu, što je uglavnom uzrokovano domaćom potražnjom i javnim ulaganjima iz pomoć fondova EU.⁶³ Prema posljednjim podacima Međunarodnog monetarnog fonda, od 14. travnja 2020. godine, zbog gospodarske krize uzrokovane epidemijom virusa COVID-19, očekuje se pad gospodarstva za 9%.

Trgovinsku politiku RH čini skupina različitih ekonomskih i političkih aktivnosti i mjera čiji je cilj zaštita lokalnih proizvoda i usluga od svjetskih konkurenata, a provode se za dobrobit građana i poduzetnika Hrvatske. Nakon pristupanja Europskoj uniji, Republika Hrvatska počinje primjenjivati Zajedničku trgovinsku politiku Europske unije (*EU Trade Policy*). EU Trade Policy u nadležnosti je Europske unije, a temelji se na principima trgovinskih odnosa zemalja EU sa ostalim zemljama svijeta. Navedeni principi se prije svega odnose na carinske stope koje proizlaze iz potpisivanja trgovinskih sporazuma. Kao što je već navedeno, ciljevi Zajedničke trgovinske politike EU odnose se na:

1. zajedničke carinske stope sukladno trgovinskim sporazumima,
2. zaštitu intelektualnog vlasništva,
3. izravna strana ulaganja,
4. liberalizaciju trgovine,
5. utvrđivanje zajedničke izvozne politike,
6. zaštite trgovinske mehanizme te
7. uklanjanje trgovinski prepreka.

Zajednička trgovinska politika EU ima nekoliko ciljeva. Prvi cilj odnosi se na globalni sustav pravedne i otvorene trgovine koji će se postizati kroz sustav Svjetske trgovinske organizacije. Dugi cilj je otvaranje ključnih tržišta sklapanjem regionalnih i bilateralnih trgovinskih sporazuma. Nadalje, slijedi osiguranje primjene pravila uklanjanjem prepreka za EU izvoznike. Posljednji cilj Zajedničke trgovinske politike je održivi razvoj kako bi i najmanje razvijene zemlje svijeta mogle imati slobodan pristup europskom tržištu. Sukladno

⁶³Prema: Nordea. *Croatia: Economic and Political Overview*. <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/croatia/economical-context> (pristupljeno: 11.2.2021.)

ciljevima Zajedničke trgovinske politike EU, ciljevi hrvatske trgovinske politike odnose se na:

- kreiranje povoljnih uvjeta uza međunarodnu trgovinsku razmjenu koja će utjecati na oporavak hrvatskog gospodarstva te
- pružanje informacija poduzetnicima o uvjetima trgovinske razmjene te mogućnostima ulaganja.

Tijekom 2018. godine, Europska unija obračunala je 68,6% hrvatskog izvoza (uglavnom prema Italiji, Njemačkoj i Sloveniji), nakon čega slijedi Bosna i Hercegovina (9,4%) i Srbija (4,9%).⁶⁴ Što se tiče proizvoda i usluga, Hrvatska je imala strukturni trgovinski deficit. Prema posljednjim podacima Svjetske trgovinske organizacije, izvoz robe u 2018. godini iznosio je 17,4 milijarde američkih dolara (+8%), dok je uvoz rastao bržim tempom (+13%) i samim time dosegao iznos od 28,1 milijardu američkih dolara. Kao rezultat toga, trgovinska bilanca Hrvatske iznosila je -11 milijardi američkih dolara. Također, prema podacima Svjetske banke, ukupni trgovinski deficit iznosio je procijenjenih 0,8% BDP-a.⁶⁵

U sljedećim tablicama prikazane su vrijednosti i indikatori međunarodne trgovine Hrvatske u razdoblju od 2015. do 2019. godine.

Tablica 3 Vrijednosti međunarodne trgovine RH (2015-2019)

Vrijednosti međunarodne trgovine	2015	2016	2017	2018	2019
Uvoz dobara (u mil. USD)	20,460	21,688	24,829	28,203	28,160
Izvoz dobara (u mil. USD)	12,903	13,736	16,069	17,402	17,180
Uvoz usluga (u mil. USD)	3,796	3,906	4,574	5,430	5,457
Izvoz usluga (u mil. USD)	12,510	13,490	15,054	16,354	16,797

Izvor: izrada autora prema: Nordea. *Croatia: Economic and Political Overview*. <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/croatia/economical-context> (pristupljeno: 11.2.2021.)

Tablica 4 Indikatori međunarodne trgovine RH (2015-2019)

Indikatori međunarodne trgovine	2015	2016	2017	2018	2019
---------------------------------	------	------	------	------	------

⁶⁴Prema: Nordea. *Croatia: Economic and Political Overview*. <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/croatia/economical-context> (pristupljeno: 11.2.2021.)

⁶⁵ Isto.

Međunarodna trgovina (% BDP-a)	92,5	94,1	99,4	101,8	102,8
Trgovinska bilanca (u mil. USD)	-7,909	-8,437	-9,517	-11,406	-11,525
Trgovinska bilanca (uključuje usluge, u mil. USD)	135	571	595	-613	-317
Uvoz dobara i usluga (godišnja stopa promjene u %)	9,4	6,5	8,4	7,5	4,8
Izvoz dobara i usluga (godišnja stopa promjene u %)	10,3	7,0	6,8	3,7	4,6
Uvoz dobara i usluga (% BDP-a)	46,2	46,5	49,4	51,3	51,7
Izvoz dobara i usluga (% BDP-a)	46,6	47,6	50,0	50,5	51,1

Izvor: izrada autora prema: Nordea. *Croatia: Economic and Political Overview*. <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/croatia/economical-context> (pristupljeno: 11.2.2021.)

4.1. Instrumenti međunarodne trgovinske politike RH

Proces proširenja Europske unije kao i stvaranje jedinstvenog tržišta u kombinaciji s vanjskim čimbenicima kao što su aktivnosti Svjetske trgovinske organizacije i promjene cjelokupne političke situacije u svijetu doveli su do značajnih promjena pravnih osnova međunarodne trgovinske politike EU-a, pa tako i Hrvatske.⁶⁶ Novi pravni akti i instrumenti sve više odgovaraju normama i načelima međunarodnog trgovinskog prava.

Skladan razvoj svjetske trgovine, ukidanje ograničenja u međunarodnoj trgovini i smanjenje carinskih zapreka glavne su svrhe zajedničke trgovinske politike Europske unije. Ostvarivanje vanjskotrgovinske politike provodi se na temelju izrade određenih normativnih

⁶⁶ Prema: Prytula, N.V. 2015. Instruments of foreign trade policy of the European Union. *Economics: time realities* 2 (18). 163.

akata. Posebna pažnja u navedenim normativnim aktima posvećuje se regulaciji uvoza i izvoza robe, sustavu mjere trgovinske zaštite, kvotama i licenciranju.⁶⁷U nastavku rada prikazat će se najvažniji instrumenti međunarodne trgovinske politike Europske unije koji se primjenjuju i na trgovinsku politiku Hrvatske.

Propisi o uvozi robe

Propisi o uvozu robe i usluga klasificiraju se na carinske i necarinske. Najvažniji instrument carinske regulacije u EU je Zajednička carinska tarifa (*Common Customs Tariff*) čije je uvođenje bitan preduvjet za formiranje carinske unije. glavni ciljevi primjene Zajedničke carinske tarife uključuju:⁶⁸

- povećanje troškova uvezene robe, i samim time potpore domaćoj proizvodnji,
- povećanje prihoda proračuna EU (90% svih tokove naplaćenih carina),
- borbu protiv trgovinskih praksi koje krše pošteno tržišno natjecanje na svjetskoj trgovačkoj sceni,
- stvaranje mehanizma i instrumenata za ekonomsku integraciju (carinske unije, zone slobodne trgovine) te za pomoć zemljama u razvoju,
- postizanje pozitivne bilance plaćanja smanjenjem obujma izvoza,
- mogućnost uvođenja hitnih zaštitnih mjera protiv proizvoda koji štete domaćim proizvođačima,
- poteškoće prilikom izvoza sirovina, hrane i ostale robe po cijenama nižim od svjetskih cijena, a time i sprječavanje deficita takve robe,
- poticanje napretka pojedinih industrijskih grana davanjem povoljnih carinski režima.

Regulacija izvoza robe

Važna sastavnica trgovinske politike EU-a je regulacija izvoza. To se ostvaruje uredbama kojima se uspostavljaju opća pravila izvoza EU-a. Što se tiče carinske regulacije izvoza robe, Europska unija dosljedno provodi politiku odbijanja izvoznih carina. To u potpunosti odgovara svrhama i načelima GATT-a. Izvozne carine primjenjuju se samo u iznimnim slučajevima kako bi se spriječio odljev vitalnih proizvoda iz Europske unije. Osnovno načelo formulirano je u Uredbi – načelo slobode izvoza i odbijanja količinskih

⁶⁷ Isto.

⁶⁸ Prema: Prytula, N.V. 2015. Instruments of foreign trade policy of the European Union. *Economics: time realities* 2 (18). 163.

ograničenja, osim ograničenja predviđenih osnivačkim ugovorima.⁶⁹ Procedura informiranja i savjetovanja neophodna za izvoz robe regulirana je Uredbom. Također, postoje pravila za primjenu zaštitnih mjera EU-a, kao i pravila o nacionalnim restriktivnim mjerama država članica i pravila izvoza poljoprivrednih proizvoda. Postoje popisi robe koji su isključeni iz djelovanja načela slobode izvoza. Uredba također potvrđuje nadležnost država članica nametanja ograničenja na izvoz zbog javnog morala, javne politike i javne sigurnosti, zaštite ljudskog života i zdravlja, zaštite nacionalnih kulturnih, povijesnih i arheoloških vrijednosti, zaštite industrijskih te komercijalnog vlasništva. Niz važnih sirovina izuzeti su iz cjelokupne izvozne politike (poljoprivredni proizvodi, metalne rude, staro željezo, gorivo i sl.).

Sustav zaštitnih mjera

Sustav zaštitnih mjera u Europskoj uniji uključuje pravne norme u području antidampinga (Uredba br. 1225/2009) i kompenzacijskih carina (Uredba br. 2026/97).⁷⁰ Pomoću tih pravnih normi EU je provodio međunarodne sporazume prihvaćene prema GATT-u. Antidampinške mjere i mjere kojima se kompenziraju subvencije usmjerene su na borbu protiv različitih vrsta nepoštena trgovinske prakse, kao i na kompenzaciju trgovinske bilance. Te su mjere uzrokovane djelovanjem tvrtki iz trećih zemalja na tržištu EU-a. Cilj kompenzacijskih mjera je uklanjanje trgovinske neravnoteže unutar Europske unije, koja je nastala nepravednim subvencioniranjem izvoza u EU od strane država zemalja izvoznica. Osim zaštite od dampa i subvencioniranja, zakonodavstvo EU pretpostavlja primjenu mjera odmazde usmjerenih na suzbijanje nezakonitih ograničenja pristupa robe iz EU na tržišta trećih zemalja. Takva se ograničenja nazivaju "vanjskotrgovinskim zaprekama" i uključuju i carinske i necarinske mjere trećih zemalja.

Sustav kvota i licenciranja

Kao što je već navedeno, Europska unija u nekim slučajevima koristi kvantitativna ograničenja uvoza i izvoza robe. Najrasprostranjeniji oblici kvantitativnih ograničenja su kvote i licenciranje.⁷¹ Sustav kvota temelji se na Zajedničkoj trgovinskoj politici te razmatra načelo slobodnog kretanja robe unutar EU. Uredba br. 717/2008 daje pravni temelj kvota te tvrdi zajedničke postupke za upravljanje kvotama među uvoznicima (izvoznicima). Kvote se mogu primijeniti na jedan od sljedećih načina ili na kombinaciju ovih metoda:

⁶⁹ Isto. 164.

⁷⁰ Prema: Prytula, N.V. 2015. Instruments of foreign trade policy of the European Union. *Economics: time realities* 2 (18). 164.

⁷¹ Isto.

- tradicionalna raspodjela –ova metoda temelji se na tradicionalnim trgovinskim tokovima, a kvote na uvoz i izvoz robe raspoređuju se prioriteto između tradicionalnih uvoznika, odnosno izvoznika, odnosno uvoznika ili izvoznika koji mogu dokazati da su tijekom „referentnog razdoblja“ uvezili, odnosno izvezili proizvode u EU,
- raspodjela po redosljedu zaprimanja zahtjeva – temelji se na redosljedu podnošenja prijave, oni koji su se prijavili prvi za dodjelu kvota, prvi će dobiti svoje licence te
- proporcionalna metoda – metoda raspodjela kvota proporcionalno količini koja se traži u trenutku podnošenja zahtjeva, drugim riječima, prikupljaju se podaci koji se odnose na broj zahtjeva i tražene količine robe.

Licence vrijede u cijeloj Europskoj uniji, osim u slučajevima kada se dodjeljuju pojedinim državama članicama ili regijama EU-a. Trajanje licenci je četiri mjeseca.

4.2. Trgovinski odnosi RH sa zemljama regije

Republika Hrvatska je bila članica CEFTA-e (engl. *Central European Free Trade Agreement*) od 2003. do 2006. godine te je samim time imala potpuno liberalizirane trgovinske odnose sa zemljama članicama te integracije.⁷²Obzirom na navedeno, trgovina sa BiH je bila liberalizirana, a snižene carinske stope primjenjivale su se i u Srbiju. Uz BiH, Srbija je bila drugi po redu najvažniji trgovinski partner RH.

Nadalje, nakon što je Hrvatska pristupila EU u srpnju 2013. godine, nacionalni propisi vezani uz trgovinsku politiku koji su bili sklopljeni prije pristupanja, prestali su važiti. Drugim riječima, prestali su važiti potpisani trgovinski sporazumi sa članicama CEFTA-e. Trgovina sa zemljama regije, Bosnom i Hercegovinom, Republikom Albanijom, Crnom Gorom, Kosovom, Republikom Makedonijom i Republikom Srbijom odvija se sukladno Sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju.⁷³Također, pristupanjem Hrvatske EU, uz Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa zemljama CEFTA-e, Europska komisija sklopila je dodatne protokole sa Bosnom i Hercegovinom, Republikom Albanijom, Crnom Gorom, Makedonijom i Republikom Srbijom, sve u cilju zadržavanja tradicionalne trgovinske

⁷² Prema: Čudina, Andrijana, Sušić, Gordi. 2013. Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose sa zemljama CEFTA-e. *Ekonomski pregled* 64 (4). 377.

⁷³ Prema: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. *Trgovinski odnosi s državama regije*. <http://www.mvep.hr/hr/izvoz-iz-rh/trgovinska-politika/trgovinski-sporazumi/trgovinski-odnosi-s-drzavama-regije/>(pristupljeno: 13.2.2021.)

politike.⁷⁴ U nastavku rada prikazat će se trgovinski odnosi Hrvatske sa tri zemlje regije: Bosnom i Hercegovinom, Republikom Srbijom te Crnom Gorom.

Diplomatski odnosi Hrvatske i Bosne i Hercegovine započeli su kada je Hrvatska priznala Bosnu i Hercegovinu 24. siječnja 1992. godine te su obje države potpisale sporazum o međusobnom prijateljstvu i suradnji. U lipnju 2008. godine BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s Europskom unijom, važan korak ka članstvu u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU i Bosne i Hercegovine (BiH) službeno je stupio na snagu 1. lipnja 2015. godine. Najvažniji dio SSP-a je uspostava zone slobodne trgovine između BiH i Europske unije/Hrvatske, omogućavajući međusobno ukidanje carinskih tarifa i količinskih ograničenja u međusobnoj razmjeni robe između BiH i EU. Stupanjem na snagu SSP-a trebalo bi se povećati povjerenje investitora, domaćih i međunarodnih u zemlju. Prilikom izvoza/uvoza industrijskih proizvoda iz Europske unije/Republike Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu primjenjuje se nulta stopa carine, i to na: industrijske i poljoprivredne proizvode, a osnovna carinska stopa primjenjuje se na: goveda, svinje, mliječne proizvode, voće, cigarete i sl.⁷⁵

Republika Srbija potpisala je Sporazum i stabilizaciji i pridruživanju sa Europskom unijom/Hrvatskom 29. travnja 2008. godine koji je stupio na snagu 1. rujna 2013. godine. Protokol o tehničkim prilagodabama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU-a i Republike Srbije radi članstva Hrvatske u Europskoj uniji potpisan je 25. lipnja 2014. godine, a privremeno se primjenjuje od 1. kolovoza 2014. Prilikom izvoza/uvoza industrijskih proizvoda iz Europske unije/Republike Hrvatske u Srbiju primjenjuje se nulta stopa carine, i to na: industrijske i poljoprivredne proizvode te ribe i riblje prerađevine, osnovne stope carine (0-30%) promjenjuju se na sezonsko voće i povrće, a osnovna carina (20-70%) na mlijeko, meso, voće i povrće, brašno i dr.

Nadalje, Crna Gora je sa Europskom unijom/Hrvatskom potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 15. listopada 2007. godine koji je stupio na snagu 1. svibnja 2010. godine. Prilikom izvoza/uvoza industrijskih proizvoda iz Europske unije/Republike Hrvatske u Crnu Goru primjenjuje se nulta stopa carine, i to na: industrijske i poljoprivredno-prehrambene proizvode, ribu i riblje proizvode, osnovna stopa carine primjenjuje se na dio

⁷⁴Isto.

⁷⁵Prema: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. *Trgovinski odnosi s državama regije*. <http://www.mvep.hr/hr/izvoz-iz-rh/trgovinska-politika/trgovinski-sporazumi/trgovinski-odnosi-s-drzavama-regije/>(pristupljeno: 13.2.2021.)

poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, 50% osnovne carine primjenjuje se na janjad, ovce, pršut, mliječne proizvode i dr., a carinske kvote na pastrve, šarane, orade, brancine te konzervirane sardine.

5. TRGOVINSKA RAZMJENA RH S DRŽAVAMA EU

U gospodarskom smislu, Hrvatska se smatra malom zemljom sa izrazito bogatim resursima. Upravo iz tog razloga međunarodna trgovinska razmjena od izuzetne je važnosti za gospodarski i ekonomski razvoj zemlje. Problemi s kojima se i dalje suočava hrvatsko gospodarstvo su nedostatak proizvodnih kapaciteta kao i nedostatak nacionalne izvozne strategije, problematika transfera novih tehnologija i znanja i sl.⁷⁶ Konkurentna pozicija hrvatskog gospodarstva jedan je od najvažnijih preduvjeta međunarodne trgovinske razmjene RH i pozicija Hrvatske na međunarodnoj svjetskoj trgovinskoj sceni.

U ovom poglavlju diplomskog rada prikazat će se trgovinska razmjena Hrvatske prije i nakon pristupanja Europskoj uniji. Predstaviti će se najvažniji vanjskotrgovinski partneri RH te će se analizirati trgovinska razmjena Hrvatske sa državama članicama EU za razdoblje od 2014. do 2019. godine.

5.1. Trgovinska razmjena RH prije pristupanja EU

U ovom dijelu rada prikazat će se trgovinska razmjena Republike Hrvatske prije pristupanja Europskoj uniji, odnosno u razdoblju od 2010. do 2012. godine. U Tablici 5 prikazana je trgovinska razmjena RH sa inozemstvom za razdoblje od 2010. do 2012. godine, odnosno prije ulaska u EU.

Tablica 5 Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom (2010-2012)

	Izvoz (mil. kuna)	Stopa rasta (%)	Uvoz	Stopa rasta (%)	Saldo robne razmjene	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
2010.	64.892	17,4	110.297	-1,3	-45.405	58,8
2011.	71.234	9,8	121.036	9,7	-49.802	58,9
2012.	72.381	1,6	121.899	0,7	-49.518	59,4

⁷⁶ Prema: Turčić, Zlatko. 2015. Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni. *Poslovna izvrsnost* 9 (1). 169.

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Na temelju podataka prikazanih u Tablici 5 može se primijetiti kako je izvoz prije ulaska Hrvatske u EU svake godine rastao, a najveća stopa rasta vidljiva je 2010. godine, kada je izvoz porastao za čak 17,4% u odnosu na prethodnu, 2009. godinu, što je rezultat izlaska RH iz gospodarske krize koja je zahvatila cijeli svijet. Također, i uvoz robe i usluga rastao je svake godine, a najveća stopa rasta može se primijetiti tijekom 2011. godine, kada je uvoz porastao za 9,7% u odnosu na 2010. godinu.

U Tablici 6 prikazat će se trgovinska razmjena RH sa ekonomski grupacijama prije pristupanja EU.

Tablica 6 Trgovinska razmjena RH sa ekonomskim grupacijama (2010-2012)

Udio u ukupnoj razmjeni (%)		EU	CEFTA	EFTA	OPEC	Ostale zemlje
2010.	Izvoz	61,1	18,7	1,1	3,7	15,4
	Uvoz	60,2	5,4	2	0,6	31,8
2011.	Izvoz	59,8	19,2	2,4	2,4	16,2
	Uvoz	61,8	5,9	2	0,8	29,5
2012.	Izvoz	58,2	21	1,3	1,8	17,7
	Uvoz	62,5	6,1	2,5	1	27,9

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Na temelju prikazanih podataka može se primijetiti kako je Hrvatska i prije pristupanja EU, najveći dio međunarodne trgovinske razmjene obavljala sa zemljama članicama. Također, može se primijetiti kako je svake godine uvoz bio, za neznatni postotak, veći od izvoza te nije puno odstupao tijekom tri promatrane godine. Postom slijedi trgovinska razmjena sa zemljama ekonomske grupacije CEFTA, OPEC i EFTA te ostale zemlje svijeta. Na sljedećoj tablici prikazana je trgovinska razmjena RH sa članicama ekonomskih grupacija prije pristupanja EU.

Tablica 7 Trgovinska razmjena RH sa ekonomskim grupacijama (u mil. HRK)

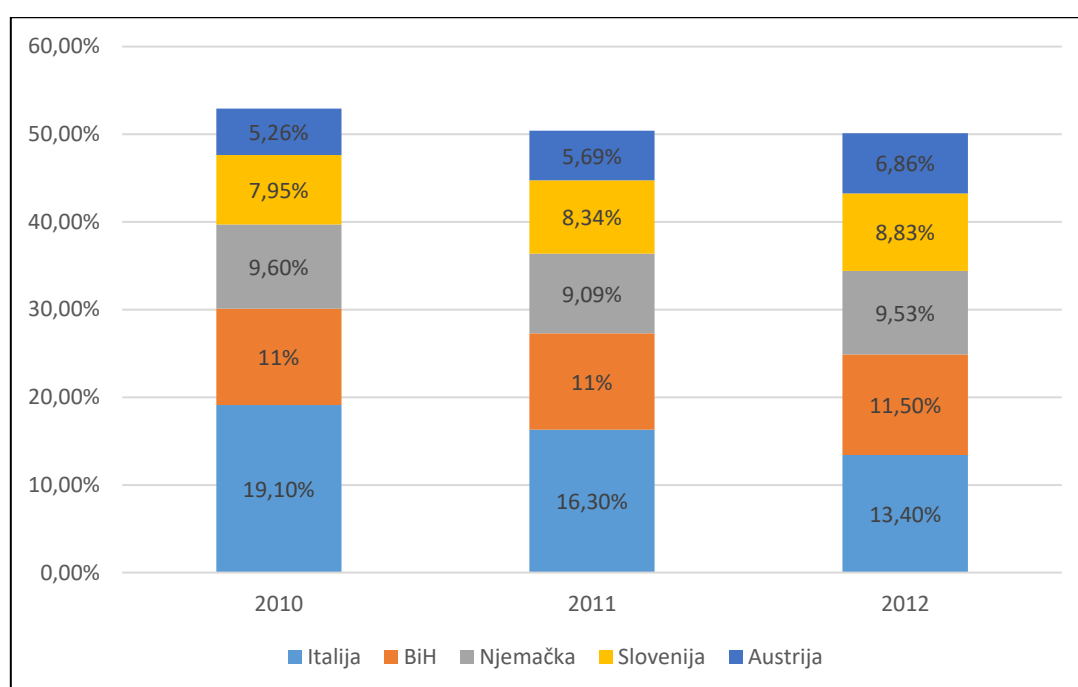
		2010.	2011.	2012.
EU	Izvoz	36.623	42.632	42.106
	Uvoz	66.387	74.842	76.197
CEFTA	Izvoz	12.137	13.670	15.164
	Uvoz	5.916	7.170	7.455

EFTA	Izvoz	744	1740	950
	Uvoz	2.238	2.446	3.004
OPEC	Izvoz	2.384	1.731	1.324
	Uvoz	606	969	1.196

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

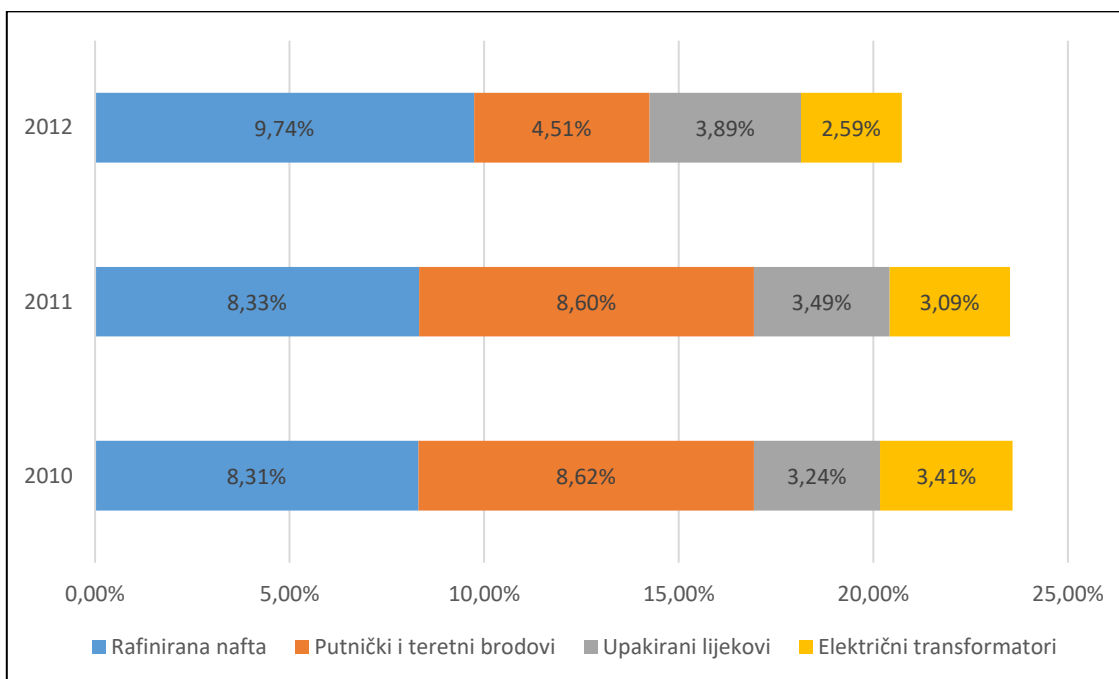
Nadalje, na slijedeća dva grafikona prikazat će se najveći trgovinski partneri RH prije pristupanja EU te proizvodi koji su se najviše izvozili u razdoblju od 2010. do 2012. godine.

Grafikon 2 Trgovinski partneri RH (2010-2012)

Izvor: izrada autora prema: OEC The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en> (pristupljeno: 15.2.2021.)

Grafikon 3 Najveći izvozni proizvodi RH (2010-2012)

Izvor: izrada autora prema: OEC The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en> (pristupljeno: 15.2.2021.)

Na temelju prethodnog grafikona vidljivo je kako su najveći trgovinski partneri Hrvatske prije ulaska u EU bile većinom članice EU (Italija, Njemačka, Slovenija, Austrija). S druge strane, drugi najveći trgovinski partner bila je Bosna i Hercegovina, koja nije članica EU. Italija je tijekom svih promatranih godina bila najveći trgovinski partner RH, s time da je udio u postotku trgovinske razmjene padao tijekom godina. S druge strane, udio u postotku trgovinske razmjene RH sa Austrijom, Slovenijom te Bosnom i Hercegovinom rastao je tijekom promatranih godina.

Na temelju podataka prikazanih na Grafikonu 3, može se primijetiti kako je RH najviše izvozila četiri proizvoda: rafiniranu naftu, putničke i teretne brodove, upakirane lijekove te električne transformatore. Tijekom 2010. i 2011. godine Hrvatska je najviše izvozila teretne i putničke brodove koje potom slijedi rafinirana nafta te upakirani lijekovi. Na posljednjem mjestu su električni transformatori. S druge strane, 2012. godine Hrvatska je najviše izvozila rafiniranu naftu, a izvoz teretnih i putničkih brodova pao je za gotovo 4%.

5.2. Trgovinska razmjena RH nakon pristupanja EU

Republika Hrvatska postala je punopravna članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine. međutim, liberalizacija trgovinske politike započelo je puno prije službenog datuma pristupanja EU, zbog čega je EU postala najvažniji trgovinski partner Hrvatske. Pristupanjem EU, Hrvatska je napustila CEFTA-u čija je članica bila od 2003. godine, a to je utjecalo na hrvatsku trgovinu sa zemljama regije.⁷⁷

Nakon pristupanja EU, Hrvatska je postala dio tržišta Unije unutar kojeg su obuhvaćene sve carine, a uklonjene su sve netarfine prepreke. Time je Hrvatska ostvarila slobodan pristup tržištima svih država članica, ali i državama s kojima EU ima potpisane trgovinske sporazume. To eliminira kontrolu granica EU, pomaže uštedjeti vrijeme i troškove kontrole, špedicije i administracije općenito te ubrzava proces prijevoza robe između Hrvatske i EU. Također, pristupanjem EU, Hrvatska je preuzela zajedničku trgovinsku politiku sa trećim zemljama.⁷⁸

U nastavku rada u Tablici 8 prikazat će se trgovinska razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom nakon pristupanja EU, a na Grafikonu 4 prikazano je kretanje stope rasta uvoza i izvoza Hrvatske za promatrano razdoblje.

Tablica 8 Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom (2014-2019)

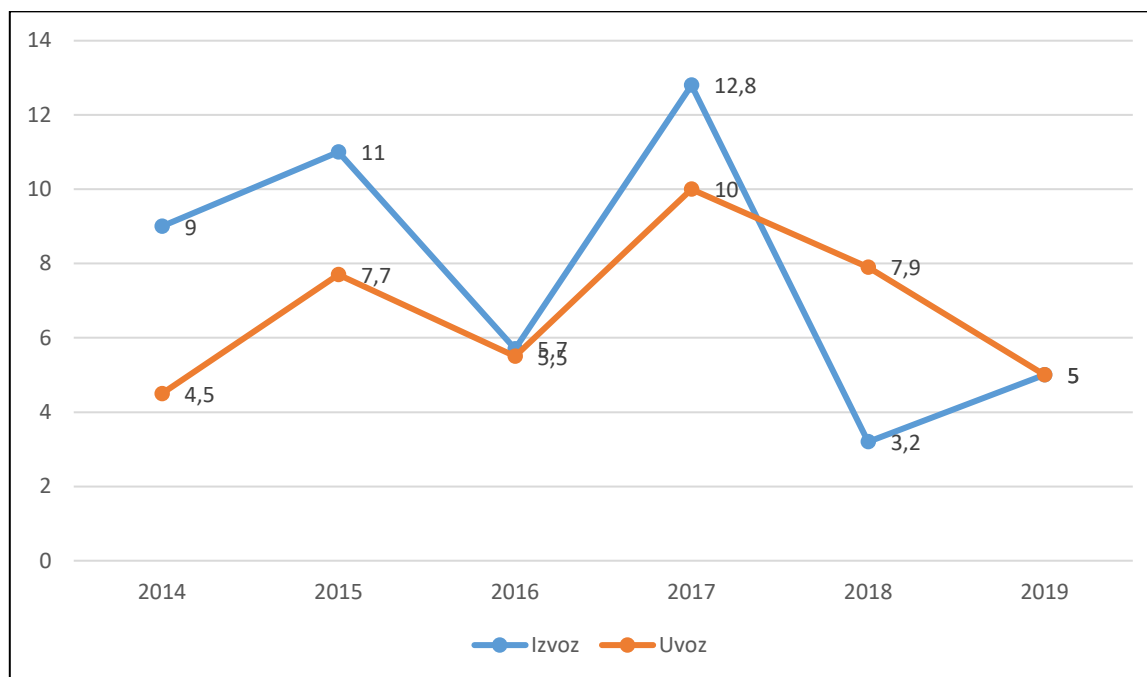
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Izvoz (u mil. kuna)	79.099	87.772	92.763	104.602	107.913	113.000
Stopa rasta (%)	9	11	5,7	12,8	3,2	5
Uvoz (u mil. kuna)	130.673	140.748	148.475	163.314	176.216	185.000
Stopa rasta (%)	4,5	7,7	5,5	10	7,9	5

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

⁷⁷ Prema: Štulec, Ivana, Baković, Tomislav, Vučković, Valentina. 2014. Impact of Croatian EU Accession on its Foreign Trade and Customs System. *Ekonomski vjesnik* 27 (2). 381.

⁷⁸ Isto. 385.

Grafikon 4 Kretanje stope rasta uvoza i izvoza RH (2014-2019)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Na temelju prikazanih podataka može se primijetiti kako je izvoz proizvoda i usluga Republike Hrvatske u inozemstvo svake godine rastao nakon pristupanja Europskoj uniji, a najveća stopa rasta vidljiva je tijekom 2015. i 2017. godine nakon čega je izvoz blago opao. Uvoz proizvoda je također rastao iz godine u godinu, a najveća stopa rasta vidljiva je 2017. godine.

5.3. Analiza trgovinske razmjene RH sa zemljama EU

Trgovinsku razmjenu RH sa zemljama EU definiraju dva glavna čimbenika trgovinske bilance: uvoz i izvoz. Uvoz je vrlo važan čimbenik zadovoljavanja potražnje Hrvatske za proizvodima i uslugama koji nisu dostupni na hrvatskom tržištu. Međutim, glavni fokus i važnost stavlja se na izvoz proizvoda i usluga. Izvoz je važan za ekonomiju i jačanje hrvatskog gospodarstva iz razloga što povećanje izvoza stvara nova radna mjesta, utječe na rast BDP-a, unaprjeđuje kompetitivnu prednost Hrvatske te samim time državu čini stabilnijom.

Izvor podataka za statistiku trgovinske razmjene s državama članicama EU-a jest Intrastatov obrazac kojim izvještajne jedinice izvješćuju o primicima i/ili otpremama na mjesečnoj osnovi, tj. u mjesecu u kojem roba fizički ulazi ili napušta teritorij Republike

Hrvatske. Izvještajne jedinice jesu svi poslovni subjekti, obveznici poreza na dodanu vrijednost, čija vrijednost robne razmjene s državama članicama EU-a prelazi prag uključivanja određenoga za izvještajnu godinu.⁷⁹ Pravna osnova za provođenje istraživanja Intrastat jest europsko zakonodavstvo za statistiku robne razmjene između država članica EU-a (Uredba (EZ) br. 638/2004 i dopune navedene uredbe br. 222/2009 i 659/2014 Europskog parlamenta i Vijeća te provedbena Uredba Komisije br. 1982/2004 i dopune Uredbe Komisije br. 1915/2005, 91/2010, 96/2010 i 1093/2013), Zakon o službenoj statistici (NN, br. 25/20.), Godišnji provedbeni plan statističkih aktivnosti Republike Hrvatske 2019. godine (NN, br. 19/19.) i Zakon o carinskoj službi (NN, br. 68/13., 30/14., 115/16., 39/19 i 98/19.).⁸⁰

U nastavku rada u Tablici 9 prikazat će se trgovinska razmjena Hrvatske sa državama Europske unije u razdoblju od 2014. do 2019. godine, a na Grafikonu 5 i Grafikonu 6 prikazat će se usporedna analiza trgovinske razmjene Hrvatske sa inozemstvom i zemljama članicama EU te udio izvoza i uvoza sa zemljama EU u ukupnoj trgovinskoj razmjeni Hrvatske.

Tablica 9 Trgovinska razmjena RH sa zemljama EU (2014-2019)

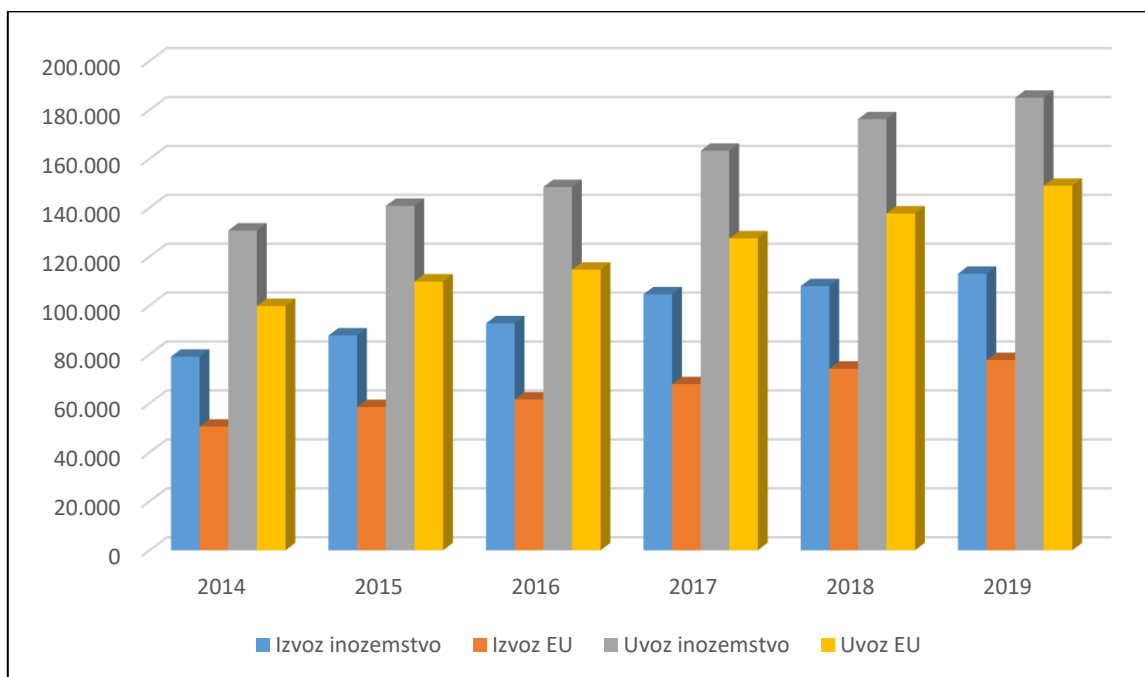
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Izvoz (u mil. kuna)	50.528	58.518	61.627	67.867	74.189	77.716
Stopa rasta (%)	12,7	15,8	5,3	9,8	9,3	4,8
Uvoz (u mil. kuna)	99.819	109.830	114.683	127.496	137.652	148.984
Stopa rasta (%)	8	10	4,4	11,2	8	8,2

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

⁷⁹ Prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

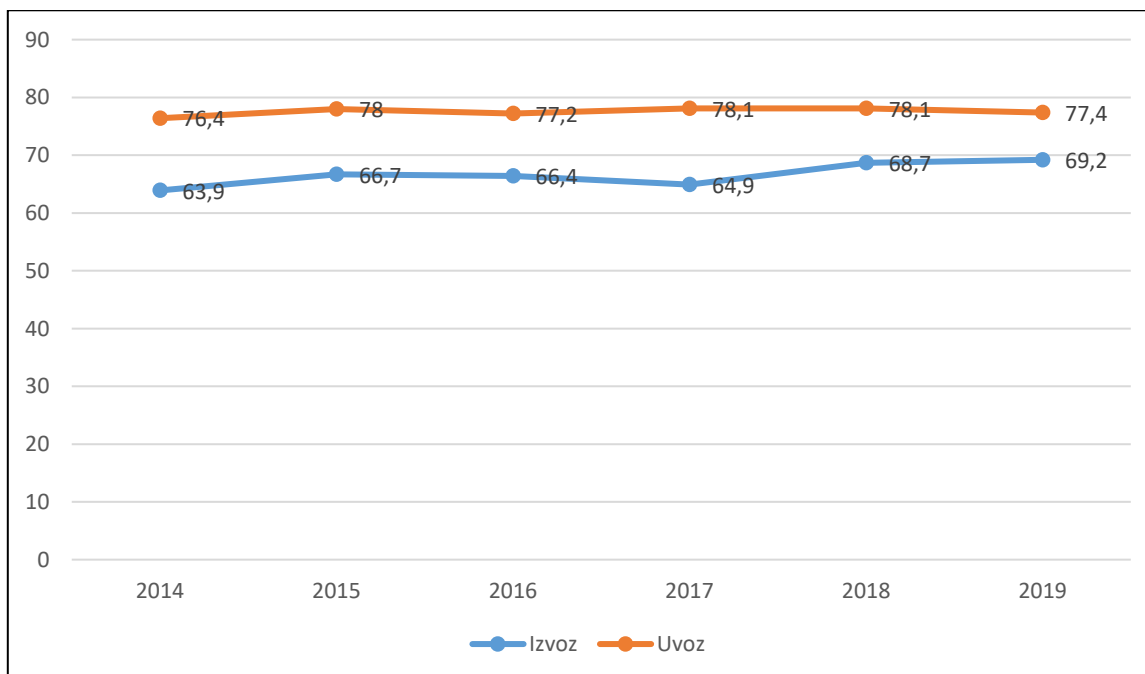
⁸⁰ Isto.

Grafikon 5 Usporedna analiza trgovinske razmjene Hrvatske sa inozemstvom i EU

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Grafikon 6 Udio izvoza i uvoza sa EU u ukupnoj trgovinskoj razmjeni RH (%)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Na temelju prikazanih podataka vidljivo je da se nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, očekivano povećao udio izvoza u zemlje EU u ukupnom izvozu RH, isto kao i udio uvoza u zemlje EU. Najveća stopa rasta izvoza proizvoda i usluga u zemlje članice EU vidljiva je tijekom prve i druge godine članstva, 2014. i 2015. godine nakon čega je izvoz počeo blago padati. Uvoz je također rastao svake godine, a najveća stopa rasta uvoza od 11,2% može se primijetiti u 2017. godini, odnosno nakon izlaska iz gospodarske krize koja je zahvatila cijeli svijet. Isto tako, na temelju Grafikona 6 vidljivo je kako je udio izvoza i uvoza RH sa zemljama članicama u EU u ukupnoj trgovinskoj razmjeni svake godine bio veći od 60%. Udio izvoza u EU blago je opao tijekom 2016. i 2017. godine te je potom ponovno počeo rasti. S druge strane, udio uvoza najveći porast imao je 2015. godine, nakon čega je blago opao. Najveći ukupni udio uvoza u EU može se primijetiti tijekom 2017. i 2018. godine, dok je 2019. godine taj iznos opao za skoro 1% ukupne trgovinske razmjene Republike Hrvatske.

5.3.1. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri RH iz EU

Najvažniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske su države članice EU-a. Nakon pristupanja Europskoj uniji, izvoz i uvoz proizvoda i usluga Hrvatske sa zemljama članicama EU svake godine raste. U nastavku rada prikazat će se najveći vanjskotrgovinski partneri Hrvatske iz EU u razdoblju od 2014. do 2019. godine. U Tablici 10 prikazat će se najveći izvozni vanjskotrgovinski partneri RH.

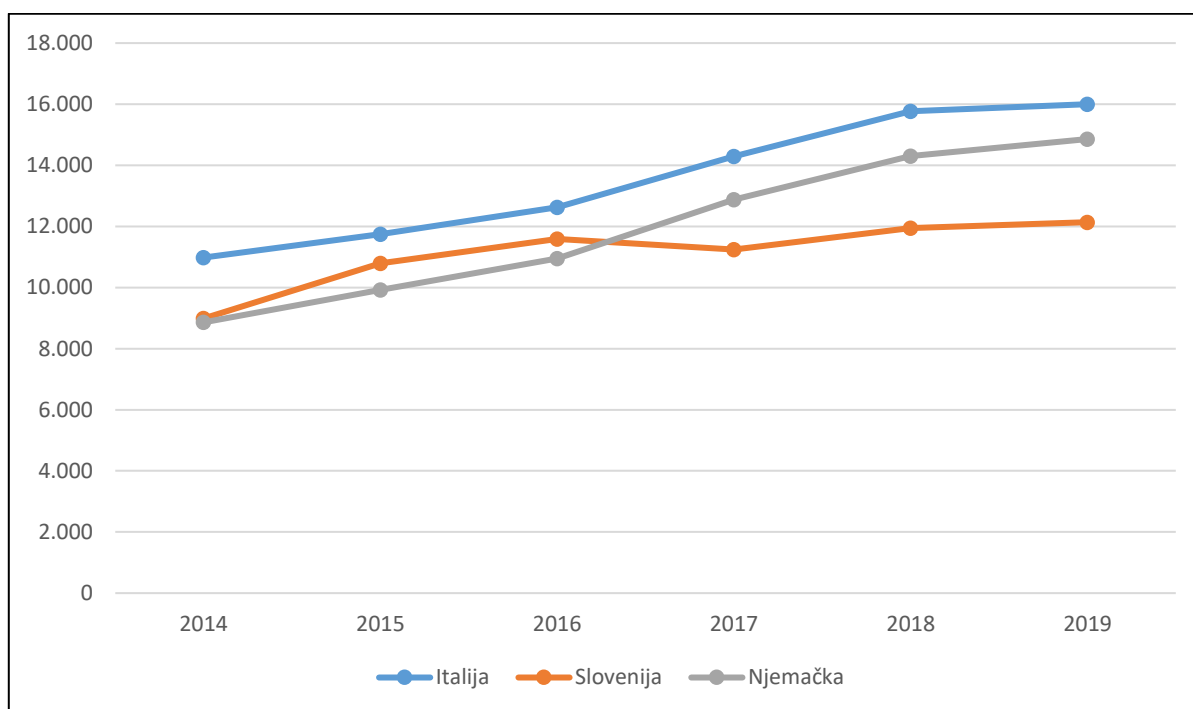
Tablica 10 Najveći izvozni vanjskotrgovinski partneri RH (2014-2019)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
1.	Italija	Italija	Italija	Italija	Italija	Italija
Izvoz u mil. kn	10.982	11.751	12.693	14.290	15.770	16.000
Udio u ukupnom izvozu (%)	13,9	13,4	13,7	14,2	14,6	14
Stopa rasta (%)	4,1	7	8	12,6	10,4	1,5
2.	Slovenija	Slovenija	Slovenija	Njemačka	Njemačka	Njemačka
Izvoz u mil. kn	8.989	10.791	11.594	12.877	14.300	14.860
Udio u ukupnom izvozu (%)	11,4	12,3	12,5	12,3	13,3	14,1
Stopa rasta	18,9	20	7,4	17,6	11,1	3,9

(%)						
3.	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Slovenija	Slovenija	Slovenija
Izvoz u mil. kn	8.861	9.926	10.949	11.247	11.949	12.139
Udio u ukupnom izvozu (%)	11,2	11,3	11,8	10,8	11,1	11
Stopa rasta (%)	3,8	12	10,3	-3	6,2	1,6

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Grafikon 7 Kretanje izvoznih vanjskotrgovinskih partnera RH (2014-2019)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Na temelji prikazanih podataka može se primijetiti kako je najveći izvozni vanjskotrgovinski partner Hrvatske za svih šest promatranih godina bila Italija sa najvećim udjelom u ukupnom izvozu RH. Izvoz u Italiju svake je godine rastao, a najveća stopa rasta vidljiva je 2017. godine kada je izvoz u Italiju porastao za gotovo 5%. S druge strane, najveći izvoz u Italiju zabilježen je 2019. godine kada je on iznosio 16 milijardi kuna sa udjelom u ukupnim izvozu od 14%. Slovenija je prve tri promatrane godine (2014-2016) bila na drugom mjestu izvoznih vanjskotrgovinskih partnera Hrvatske, a od 2017 godine izvoz u Sloveniju pao je za 3%. Od 2018. godine izvoz u Sloveniju ponovno bilježi rast te dolazi na 11% udjela

u ukupnom izvozu Hrvatske. Treći najveći izvozni vanjskotrgovinski partner RH je Njemačka. Za razliku od Italije, izvoz u Njemačku naglo je porastao 2017. godine (gotovo za 18%) te je nastavio konstantno rasti i tijekom 2018. i 2019. godine. U 2019. godini izvoz u Njemačku približio se brojki od čak 15 milijardi kuna te 14% udjela u ukupnom izvozu Hrvatske.⁸¹

Nadalje, u slijedećoj tablici prikazat će se najveći uvozni vanjskotrgovinski partneri RH i EU, a na Grafikonu 8 prikazat će se kretanje uvoznih vanjskotrgovinskih partnera Hrvatske u razdoblju od 2014. do 2019. godine.

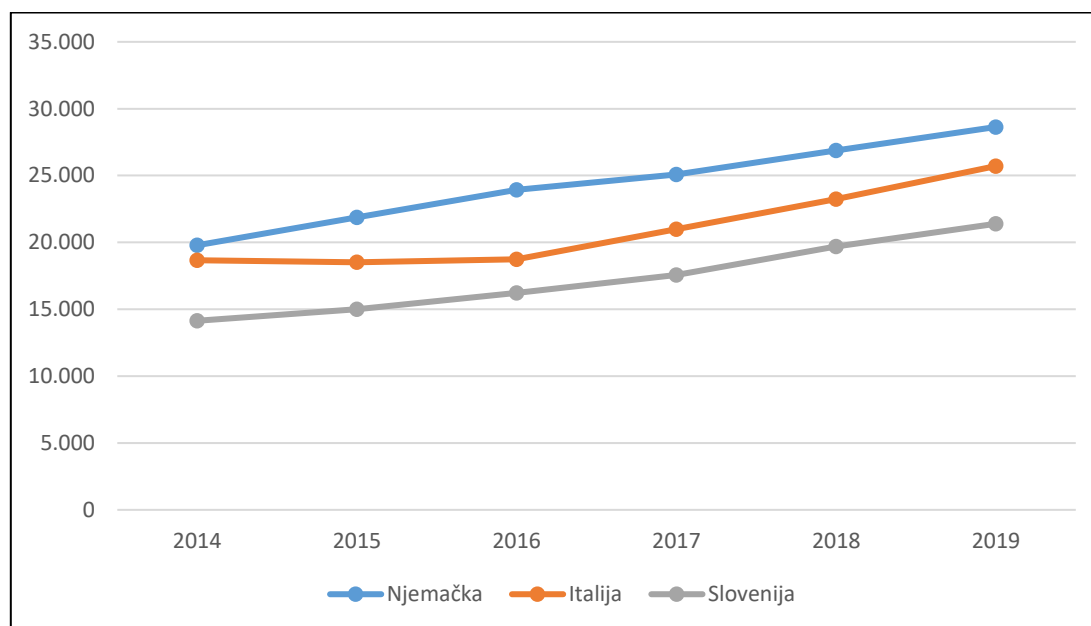
Tablica 11 Najveći uvozni vanjskotrgovinski partneri RH (2014-2019)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
1.	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Njemačka
Uvoz u mil. kn	19.787	21.872	23.931	25.082	26.880	28.633
Udio u ukupnom uvozu (%)	15,1	15,5	16,1	15,4	15,3	16
Stopa rasta (%)	12,8	10,5	9,4	4,8	7,2	6,5
2.	Italija	Italija	Italija	Italija	Italija	Italija
Uvoz u mil. kn	18.668	18.514	18.737	20.977	23.235	25.711
Udio u ukupnom uvozu (%)	14,3	13,1	12,6	12,8	13,2	13,8
Stopa rasta (%)	13,9	-0,8	1,2	12	10,8	10,1
3.	Slovenija	Slovenija	Slovenija	Slovenija	Slovenija	Slovenija
Uvoz u mil. kn	14.142	15.013	16.216	17.557	19.698	21.396
Udio u ukupnom uvozu (%)	10,8	10,7	10,9	10,8	11,1	11,3
Stopa rasta (%)	-1,5	6,2	8	8,3	12,2	8,6

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

⁸¹Prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Grafikon 8 Kretanje uvoznih vanjskotrgovinskih partnera RH (2014-2019)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

Najveći uvozni partneri Hrvatske iz EU su također Njemačka, Italija i Slovenija. Međutim, dok je najveći izvozni partner RH Italija, najveći uvozni partner je Njemačka za svih šest promatranih godina. Uvoz iz Njemačke u Hrvatsku svake godine je rastao, a najveća stopa rasta vidljiva je tijekom prve godine članstva Hrvatske u EU, odnosno 2014. godine. Uvoz iz Njemačke u udjelu ukupnog uvoza Hrvatske kretao se svake godine između 15-16%. Drugi najvažniji uvozni vanjskotrgovinski partner je Italija. Najveći rast uvoza iz Italije također se može primijetiti tijekom 2014. godine, dok je 2015. godine uvoz opao za 0,8% nakon čega je ponovno počeo rasti. Zanimljivo je primijetiti kako je uvoz iz Slovenije najmanji bio 2014. godine kada je opao za 1,5% u odnosu na 2013. godinu. Idućih godina uvoz iz Slovenije svake godine konstantno je rastao, a najveća stopa rasta vidljiva je 2018. godine.

5.3.2. Trgovinska razmjena RH prema djelatnostima

Prema djelatnostima, 2014. godine, u sklopu prerađivačke industrije najveći je rast izvoza zabilježen kod proizvodnje odjeće, za 55,1%, na 588,8 milijuna eura. Slijedi

proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica s rastom izvoza od 54,5%, na 267,3 milijuna eura, dok je izvoz tekstilne industrije rastao za 28,1%, na 126,5 milijuna eura. Osjetan rast izvoza u 2014. godini bilježe i drvena industrija, za 19,4%, proizvodnja namještaja, za 18,4%, prehrambena industrija, za 17,2%, te proizvodnja strojeva i uređaja, za 16,2%.⁸² Uvoz proizvoda i usluga porastao je za 4,5% u odnosu na 2013. godinu, a ostvaren je zbog povećanog uvoza odjeće, naftnih derivata, prehrambenih proizvoda te motornih vozila.

Znatne stope rasta izvoza tijekom 2015. godine bilježe proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka za 35,7 posto, na 571 milijuna eura; proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica za 32,9 posto, na 355 milijuna eura; proizvodnja kože i srodnih proizvoda za 27,2 posto, na 388 milijuna eura, a značajno je rastao i izvoz poljoprivrede, šumarstva i ribarstva - za 21,5 posto, na 534 milijuna eura. Uvoz je u 2015. godini porastao za 7,7%, a najveću stopu rasta uvoza ostvarila je opskrba električnom energijom i plinom (29,3%), proizvodnja kože i srodnih proizvoda (28%) te proizvodnja motornih vozila i prikolica (21%).

Porast izvoza u 2016. najvećim je dijelom rezultat izvoza prerađivačke industrije, koja je u ukupnom izvozu sudjelovala s 88,9 % i ostvarila porast od 6,9%. Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka, kao dio prerađivačke industrije, sudjelovala je u ukupnom izvozu sa 7,3% i ostvarila je najveći doprinos porastu izvoza, 55,%. Znatna utjecaj na povećanje izvoza imala je i proizvodnja gotovih metalnih proizvoda. Prerađivačka industrija, s udjelom od 87,9% u ukupnom uvozu, najviše je pridonijela povećanju uvoza, kao i proizvodnja farmaceutskih proizvoda i motornih vozila.

Prerađivačka industrija, čiji udio u ukupnom izvozu u 2017. iznosi 89%, ostvarila je porast izvoza od oko 13% i time najviše utjecala na porast ukupnog izvoza Hrvatske. Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, kao dio Prerađivačke industrije, sudjelovala je u ukupnom izvozu s oko 7% i ostvarila je najveći doprinos porastu izvoza, i to s oko 40%. Na povećanje izvoza znatan utjecaj imala je i Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda s porastom izvoza od 27%. Porastu uvoza u 2017. također je najviše pridonijela Prerađivačka industrija, s udjelom oko 87% u ukupnom uvozu i povećanjem uvoza od oko 9%. Povećanju uvoza isto tako znatno je pridonijela i Proizvodnja metala, s udjelom od oko 6% u ukupnom uvozu i porastom od gotovo 17%.⁸³

⁸² Prema: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)

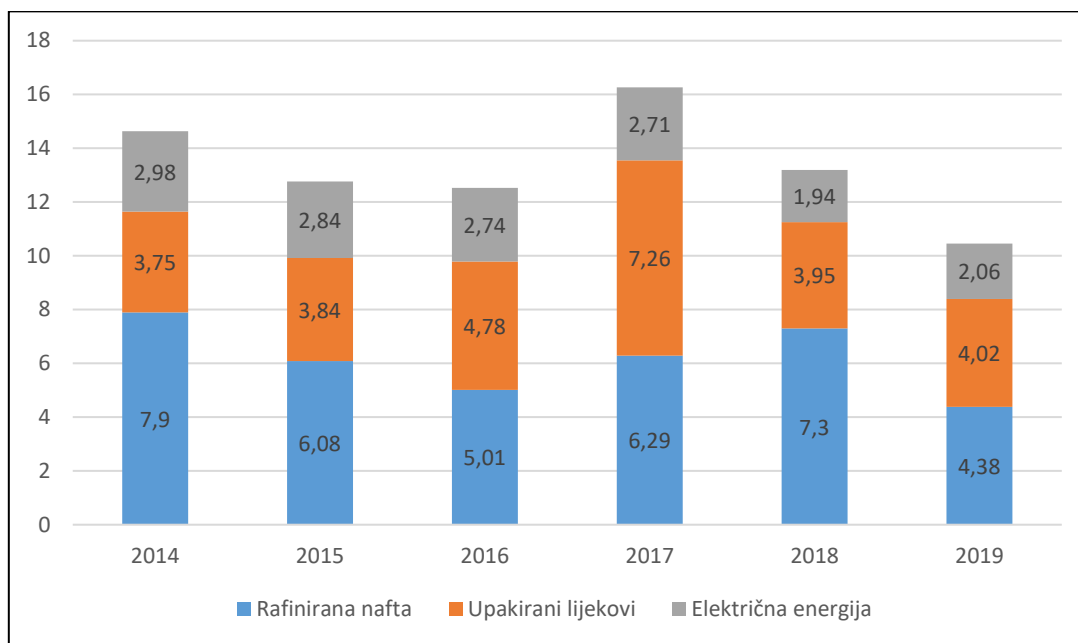
⁸³ Isto.

Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda, kao dio prerađivačke industrije, sudjelovala je u ukupnom izvozu tijekom 2018. godine s oko 8% i ostvarila je najveći doprinos porastu izvoza, i to za 17,7%. Na povećanje izvoza znatan utjecaj imala je i proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, s udjelom od oko 5% u ukupnom izvozu i porastom izvoza za 22,3%. Porastu uvoza u 2018. godini isto je tako najviše pridonijela prerađivačka industrija, s udjelom od 87% u ukupnom uvozu i povećanjem uvoza za 7,6% u odnosu na 2017. godinu. Pritom je proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, s udjelom od oko 8% u ukupnom uvozu najviše pridonijela povećanju uvoza i to za 17,6% u odnosu na 2017. godinu.

Sudjelovanjem u ukupnom izvozu od oko 90% u 2019., prerađivačka industrija ostvarila je porast izvoza od 5% i time najviše utjecala na porast ukupnog izvoza Hrvatske. Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, kao dio Prerađivačke industrije, sudjelovala je u ukupnom izvozu s oko 6% i ostvarila je najveći doprinos porastu izvoza, i to s 27%. Znatan utjecaj na povećanje izvoza imala je i Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava, s udjelom od oko 3% u ukupnom izvozu i porastom izvoza od oko 35%. Porastu uvoza u 2019. isto tako najviše je pridonijela Prerađivačka industrija, sudjelovanjem u ukupnom uvozu oko 89% i povećanjem uvoza od oko 8% u odnosu na 2018. Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, kao dio Prerađivačke industrije, sudjelovanjem od oko 5% u ukupnom uvozu, najviše je pridonijela povećanju uvoza i to za oko 26% u odnosu na 2018.

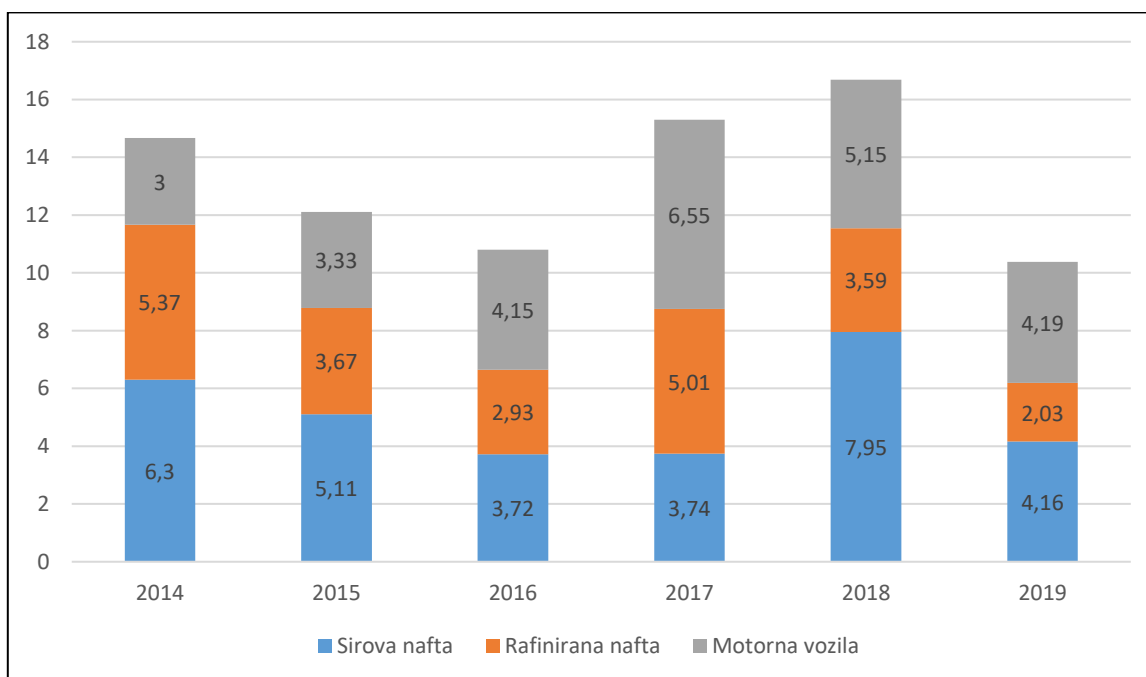
Na Grafikonu 9 i Grafikonu 10 prikazat će se najveći izvozni i uvozni proizvodi Hrvatske sa zemljama EU u razdoblju od 2014. do 2019. godine.

Grafikon 9 Najveći izvozni proizvodi RH (2014-2019) u %

Izvor: izrada autora prema: OEC The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en> (pristupljeno: 15.2.2021.)

Grafikon 10 Najveći uvozni proizvodi RH (2014-2019) u %

Izvor: izrada autora prema: OEC The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en> (pristupljeno: 15.2.2021.)

6. ZAKLJUČAK

Međunarodna trgovina je razmjena kapitala, robe i usluga preko međunarodnih granica. Međunarodna trgovina izuzetno je važna za nastavak globalizacije, ali i gospodarski razvoj zemalja. Ekonomska osnova međunarodne trgovinske razmjene je u tome da zemlje imaju različite proizvode i resurse zbog čega ostvaruju konkurentsku prednost nad ostalim zemljama. Usporedna prednost pomaže zemlji da se približi alokativnoj i proizvodnoj učinkovitosti. Usporedna prednost znači da država može proizvesti određeni proizvod po nižim oportunitetnim troškovima od drugih zemalja, što ima važnu ulogu u međunarodnoj trgovini.

Međunarodna trgovinska razmjena jedan je od ključnih čimbenika gospodarskog razvoja zemlje. Hrvatska trgovina robom čini oko 55% BDP-a. Međutim, izvoz usluga premašuje izvoz robe zbog jakog turističkog sektora, pa se, uzimajući u obzir i trgovinu robom i uslugama, pokazatelj otvorenosti trgovine povećava na približno 85% BDP-a. Hrvatska je 1. srpnja 2013. postala 28. članica država Europske unije (EU). Međutim, liberalizacija trgovinske politike u odnosu na EU započela je puno prije navedenog datuma, što je utjecalo na to da su zemlje članice EU postale najvažniji trgovinski partneri Hrvatske. Pristup Hrvatske EU utjecao je, ne samo na trgovinsku razmjenu sa državama članicama, već i na trgovinsku razmjenu sa zemljama jugoistočne Europe zbog istovremenog izlaska iz CEFTA-e. ulazak u Uniju, Hrvatskoj je dobio broje dugoročne i kratkoročne učinke na međunarodnu trgovinsku razmjenu. Kratkoročni učinci odnose se na uklanjanje carinskih i necarinskih prepreka, a dugoročni učinci odnose se na veće i konkurentnije europsko tržište.

Na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti kako je trgovinska razmjena (uvoz i izvoz proizvoda i usluga) Hrvatske sa zemljama članicama EU od 2014. do 2019. godine svake godine rasla, dok je s druge strane pao izvoz robe u zemlje članice CEFTA-e. Također, došlo je do pada potrošačkih cijena u Hrvatskoj. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri Hrvatske u promatranom razdoblju bile su Italija, Njemačka i Slovenija. Dok je Italija bila najvažniji izvoznik, Njemačka je bila najvažniji uvoznik vanjskotrgovinski partner Hrvatske u promatranom razdoblju. Najveće izvozne stope bilježe prerađivačka industrija te proizvodnja motornih vozila i farmaceutskih proizvoda. S druge strane, u Hrvatsku su se, tijekom promatranog razdoblja, najviše uvozili prerađivački proizvodi, rafinirana nafta i koks te proizvodnja motora i motornih vozila.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Andrijanić, Ivo. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Visoka poslovna škola Libertas. Zagreb
2. Andrijanić, Ivo. 2001. *Vanjska trgovina: kako poslovati s inozemstvom*. Mikrorad. Zagreb
3. Kandžija, Vinko. 2003. *Gospodarski sustav Europske unije*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka
4. Keegan, W.J., Green, M.C. 2011. *Global marketing*. Pearson. Boston
5. Onkvist, S., Shaw, J.J. 1989. *International marketing – analysis and strategy*. Merrill Publishing Company. Ohio
6. Pertot, Vladimir. 2004. *Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni*. Narodne novine. Zagreb

Časopisi

1. Ćudina, Andrijana, Sušić, Gordi. 2013. Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose sa zemljama CEFTA-e. *Ekonomski pregled* 64 (4). 376-396.
2. Hoekman, Bernard, Puccio, Laura. 2019. EU Trade Policy: Challenges and Opportunities. *RSCAS Policy Paper* 6. 1-12.
3. Hoeller, Peter, Girouard, Nathalie, Colecchia, Alessandra. 1998. The European Union's Trade Policies and their Economic Effects. *OECD Economics Department Working Papers* 194. 6-105.
4. Holzner, Mario. 2013. Impact of Croatian EU Accession on Regional Trade Patterns. *Wiiw Policy Notes and Reports* 10. 1-15.
5. Katunar, Martin, Maljak, Mihael, Martinić, Stefan. 2014. The Evolution of the EU's Foreign Trade Policy. *Pravnik* 48. 123-142.
6. Kovač, Ivan. 2012. Trendovi i karakteristike međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske. *Ekonomski vjesnik* 25 (1). 43-63.
7. Prytula, N.V. 2015. Instruments of foreign trade policy of the European Union. *Economics: time realities* 2 (18).162-166.
8. Ranilović, Nina. 2017. The Effects of Economic Integration on Croatian Merchandise Trade: A Gravity Model Study. *Working Papers W-50*. 1-16.

9. Šohinger, Jasminka, Galinec, Davor, Harisson, Glen W. 2000. Croatia's accession to the World Trade Organization: a quantitative evaluation. *Ekonomski pregled* 51 (11-12). 1133-1154.
10. Štulec, Ivana, Baković, Tomislav, Vučković, Valentina. 2014. Impact of Croatian EU Accession on its Foreign Trade and Customs System. *Ekonomski vjesnik* 27 (2). 381-392.
11. Turčić, Zlatko. 2015. Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni. *Poslovna izvrsnost* 9 (1). 167-189.

Elektronički izvori

1. Chand, Smriti. *International Trade: Features, Advantages and Disadvantages of International Trade*. <https://www.yourarticlelibrary.com/international-trade/international-trade-features-advantages-and-disadvantages-of-international-trade/26009> (pristupljeno 1.2.2021.)
2. Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 16.2.2021.)
3. European Council. *EU Trade Policy*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/>(pristupljeno: 8.2.2021.)
4. European Commission. *Trade Policy*. <https://ec.europa.eu/trade/policy/>(pristupljeno: 9.2.2021.)
5. European Commission. *Strategic Plan 2020-2024: Directorate-General for Trade*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159104.pdf(pristupljeno: 9.2.2021.)
6. European Union. https://europa.eu/european-union/index_en (pristupljeno: 8.2.2021.)
7. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. *Trgovinski odnosi s državama regije*. <http://www.mvep.hr/hr/izvoz-iz-rh/trgovinska-politika/trgovinski-sporazumi/trgovinski-odnosi-s-drzavama-regije/>(pristupljeno: 13.2.2021.)
8. Nordea. *Croatia: Economic and Political Overview*. <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/croatia/economical-context> (pristupljeno: 11.2.2021.)
9. OEC The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en> (pristupljeno: 15.2.2021.)
10. Stander Trade. *Croatian Economic Outline*. <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/croatia/economic-outline>(pristupljeno: 17.2.2021.)

11. Trade Policy. <https://www.economywatch.com/international-trade/trade-policy.html>
(pristupljeno 31.1.2021.)
12. WITS World Integrated Trade Solutions.
<https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (pristupljeno: 15.2.2021.)

POPIS SLIKA

Slika 1 Zemlje članice EU	19
Slika 2 Usporedba trgovinske razmjene EU (2019-2020)	24

POPIS TABLICA

Tablica 1 Značajke međunarodne trgovine	8
Tablica 2 Teorije međunarodne trgovinske politike.....	12
Tablica 3 Vrijednosti međunarodne trgovine RH (2015-2019)	32
Tablica 4 Indikatori međunarodne trgovine RH (2015-2019).....	32
Tablica 5 Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom (2010-2012).....	38
Tablica 6 Trgovinska razmjena RH sa ekonomskim grupacijama (2010-2012).....	39
Tablica 7 Trgovinska razmjena RH sa ekonomskim grupacijama (u mil. HRK)	39
Tablica 8 Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom (2014-2019).....	42
Tablica 9 Trgovinska razmjena RH sa zemljama EU (2014-2019)	44
Tablica 10 Najveći izvozni vanjskotrgovinski partneri RH (2014-2019)	46
Tablica 11 Najveći uvozni vanjskotrgovinski partneri RH (2014-2019)	48

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 Osi trgovinske politike EU	28
Grafikon 2 Trgovinski partneri RH (2010-2012).....	40
Grafikon 3 Najveći izvozni proizvodi RH (2010-2012)	41
Grafikon 4 Kretanje stope rasta uvoza i izvoza RH (2014-2019).....	43
Grafikon 5 Usporedna analiza trgovinske razmjene Hrvatske sa inozemstvom i EU	45
Grafikon 6 Udio izvoza i uvoza sa EU u ukupnoj trgovinskoj razmjeni RH (%).....	45
Grafikon 7 Kretanje izvoznih vanjskotrgovinskih partnera RH (2014-2019)	47
Grafikon 8 Kretanje uvoznih vanjskotrgovinskih partnera RH (2014-2019)	49
Grafikon 9 Najveći izvozni proizvodi RH (2014-2019) u %	52
Grafikon 10 Najveći uvozni proizvodi RH (2014-2019) u %	52

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za ekonomiju		
STUDIJ	diplomski sveu ilišni studij Poslovna ekonomija		
PRISTUPNIK	Ivana Furdi	MATIČNI BROJ	00102025464 (0)
DATUM	10.03.2021.	KOLEGIJ	Ekonomika i politika međunarodne razmjene
NASLOV RADA	Međunarodna trgovinska razmjena Republike Hrvatske s državama članicama Europske unije		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	International trade exchange of the Republic of Croatia with the member states of the European Union		
MENTOR	Petar Kurečić	ZVANJE	izv. prof. dr. sc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Ante Rončević, predsjednik 2. doc. dr. sc. Dijana Vuković, članica 3. izv. prof. dr. sc. Petar Kurečić, mentor 4. prof. dr. sc. Anica Hunjet, zamjenska članica 5.		

VŽKC

MMI

Zadatak diplomskog rada

BROJ	370/PE/2021
OPIS	

Međunarodna trgovinska razmjena izrazito je važna u današnjoj globalnoj ekonomiji, a može se definirati kao razmjena proizvoda i usluga između dvije ili više zemalja svijeta. Međunarodna trgovina, vrlo često, podiže životni standard kako proizvođača, tako i potrošača.

Nakon pristupanja EU u srpnju 2013. godine, Hrvatska je počela primjenjivati Zajedničku trgovinsku politiku Europske unije, što je utjecalo na povećani izvoz i uvoz proizvoda i usluga u zemlje članice Europske unije te povećani gospodarski rast Hrvatske nakon pristupanja Uniji.

U diplomskom radu potrebno je:

- definirati temeljne pojmove međunarodne trgovinske politike,
- definirati trgovinsku politiku Hrvatske i Europske unije,
- analizirati međunarodnu trgovinsku razmjenu Hrvatske s zemljama članicama Europske unije
- definirati zaključak.

ZADATAK URUČEN 10.03.2021.

POTPIS MENTORA

Petar Kurečić

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, IVANA FURDI (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEĐUNARODNA TRGOVINSKA RAZMJENA RH (upisati naslov) te da u ^{S DRŽAVNA ČLANICA EU} navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Ivana Furdi
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, IVANA FURDI (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEĐUNARODNA TRGOVINSKA RAZMJENA RH (upisati naslov) čiji sam autor/ica. S DRŽAVNA ČLANICA EU

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Ivana Furdi
(vlastoručni potpis)